

Masterproef Politieke Communicatie

HET ELECTORALE SUCCES VAN DE N-VA IN DE REGIONALE VERKIEZINGEN OP 7 JUNI 2009

**EEN KWANTITATIEF ONDERZOEK NAAR MOTIEVEN VAN DE KIEZERS DIE
DE OVERSTAP NAAR DE NIEUW VLAAMSE ALLIANTIE MAAKTEN**

JORIS OTTE

Promotor: Prof. Dr. Stefaan Walgrave

Verslaggever: Prof. Dr. Peter Thijssen

Master Politieke Communicatie (www.politiekecommunicatie.be)

Rolnummer student: 20060952

Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen

Academiejaar 2009-2010

Masterproef Politieke Communicatie
Universiteit Antwerpen

**Het electorale succes van de Nieuw Vlaamse Alliantie in
de regionale verkiezingen op 7 juni 2009**

*"Een kwantitatief onderzoek naar motieven van de kiezers die
de overstap naar N-VA maakten"*

Joris Otte

VOORWOORD

Het schrijven van een masterproef is een langdurig proces van vallen en opstaan. Bij het afronden van een dergelijk onderzoek word je overvallen met een gevoel van euforie, een blok dat van je afvalt.

Toch is het belangrijk en opportuun om bij het begin van deze eindverhandeling dank te betuigen. Zonder de steun, expertise en enthousiasme van verschillende mensen uit mijn omgeving zou het me dan ook niet gelukt zijn om dit tot een goed einde te brengen.

Daar het opstellen en het uitvoeren van een 'eigen' onderzoek een nieuwe ervaring was, betekende het voor mij een bijzonder leerzaam proces waarbij begeleiding van onschatbare waarde is geweest. Om die reden wil ik, eerst, mijn promotor, *Prof. Dr. Stefaan Walgrave* bedanken. Zijn ideeën en uitgebreide commentaren zijn van grote waarde geweest en staan mee aan de basis van deze masterproef. Bovendien gaat een speciale dank uit naar *Jonas Lefevere*, onderzoeksmedewerker in de groep M²P. Zonder zijn kennis en hulp bij het toepassen van de data had ik het juiste spoor hoogstwaarschijnlijk moeilijk gevonden.

Daarnaast wil ik iedereen uit mijn omgeving bedanken. Allereerst mijn ouders en mijn zus die me tijdens het maken van deze opdracht zijn blijven aanmoedigen en ondersteunen. Verder is ook mijn vriendin heel belangrijk geweest omdat ze me steeds alles liet relativeren en voor me klaar stond wanneer dit nodig was. Bovendien nog een woord van dank voor mijn vrienden, zowel 'oude' als nieuw gevormde vriendschappen in dit masterjaar voor hun hulp, morele steun, ontspanning en afleiding gedurende de voltooiing van mijn eindwerk. Tot slot wil ik van harte *Vincent* bedanken voor het nalezen van mijn masterproef en het geven van tips om mijn tekst vlot leesbaar te houden.

Bedankt!

Joris Otte

11 juni 2010

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	3
------------------	----------

LIJST MET TABELLEN	7
---------------------------	----------

LIJST MET FIGUREN	8
--------------------------	----------

ABSTRACT	9
-----------------	----------

I. INLEIDING

1.1 Aanleiding	10
1.2 Probleemstelling	12
1.2.1 Onderzoeksvraag	12
1.3 Relevantie	14
1.3.1 Wetenschappelijke relevantie	14
1.3.2 Maatschappelijke relevantie	16
1.4 Opbouw	17

II. REGIONALE PARTIJEN: KORTE BESPREKING

2.1 Inleiding	18
2.1.1 Algemeen	18
2.1.2 Classificatie	19
2.2 De voorgeschiedenis: het ontstaan van de Volksunie	22
2.3 De 'geboorte' van N-VA	23
2.4 Evaluatie bij verkiezingen	25
2.4.1 Federale verkiezingen op 10 juni 2007	25
2.4.2 Regionale verkiezingen op 7 juni 2009	26
2.5 Besluit	27

III. LITERATUURSTUDIE

3.1 Inleiding	28
3.2 'Strategisch stemmen'	28
3.2.1 Inleiding	28
3.2.2 Conceptbepaling: 'Sincere' versus 'Strategic Voting'	29

3.2.3 Relevant onderscheid	30
3.2.4 Synthese: hoe in onze politieke context?	32
3.3 'Persoon Bart De Wever'	35
3.3.1 Inleiding	35
3.3.2 Achterliggende theorie: personalisering	35
3.3.2.1 Definitie	35
3.3.2.2 Oorzaken	37
3.3.3 Rol van de media	37
3.3.3.1 Algemeen	37
3.3.3.2 Televisie en het belang van personen in de politiek	38
3.3.4 Vlaamse situatie	39
3.4 'Ideologie'	41
3.4.1 Inleiding	41
3.4.2 'Issue ownership' en N-VA	42
3.4.2.1 Achtergrond	42
3.4.2.2 'Salience' theorie	43
3.4.2.3 'Issue ownership'	44
3.4.3 Synthese	46
IV. METHODE EN DATA	47
4.1 Inleiding	47
4.2 Design	47
4.3 Methode	48
4.4 Data	49
4.4.1 Afhankelijke variabelen	49
4.4.2 Onafhankelijke variabelen	51
4.5 Analyse	54
V. RESULTATEN	56
5.1 Inleiding	56
5.2 Instroom uit LDD – Open VLD – Vlaams Belang	57
5.3 Strategisch stemmen	59
5.3.1 Indicatie 1	59
5.3.2 Indicatie 2	60
5.3.3 Indicatie 3	62

5.3.4 Indicatie 4	62
5.3.5 Besluit	63
5.4 Persoon Bart De Wever	64
5.4.1 Indicatie 1	64
5.4.2 Indicatie 2	66
5.4.3 Besluit	67
5.5 Ideologie	68
5.5.1 Indicatie 1	68
5.5.2 Indicatie 2	69
5.5.3 Indicatie 3	71
5.5.4 Indicatie 4	72
5.5.5 Besluit	74
VI. CONCLUSIE	75
6.1 Overzicht conclusie uit hypothesen	75
6.2 Strategisch stemmen	76
6.3 Persoon Bart De Wever	77
6.4 Ideologie	79
6.5 Antwoord	80
VII. DISCUSSIE	81
7.1 Aanvaardbaarheid resultaten	81
7.2 Verder onderzoek	83
BIBLIOGRAFIE	84
BIJLAGEN	90
Bijlage 1: Oorspronkelijke vragen afkomstig uit de TNS Media- vragenlijst (selectie voor deze masterproef)	90

LIJST MET TABELLEN EN FIGUREN

Tabellen:

Tabel 1: Instroom van LDD, Open VLD en Vlaams Belang naar N-VA in aantal en percentage

Tabel 2: Denkt u dat N-VA vooruit of achteruit zal gaan in vergelijking met de federale verkiezingen van 2007?

Tabel 3: Denkt u dat N-VA de kiesdrempel zal halen?

Tabel 4: Kan u voor volgende reden aangeven hoe (on)belangrijk ze was bij uw stemkeuze: "omdat de partij dan meer kans maakt om mee te regeren"

Tabel 5: Kan u voor volgende reden aangeven hoe (on)belangrijk ze was bij uw stemkeuze: "omdat ik wil dat de partij de kiesdrempel haalt"

Tabel 6: Hoe belangrijk was (waren) één (meerdere) persoon (personen) op de lijst bij uw stemkeuze?

Tabel 7: Hoe geschikt vindt u Bart De Wever om Vlaanderen mee te besturen?

Tabel 8: Aan welke partij denkt u bij het thema 'staats hervorming'?

Tabel 9: Er is momenteel een discussie over de juiste verdeling van bevoegdheden tussen regionale en nationale beleidsniveaus. Waar zou u uw opvattingen plaatsen?

Tabel 10: Wat vindt u van de ideeën van N-VA?

Tabel 11: Hoe belangrijk zou het thema 'staats hervorming' bij uw stemkeuze zijn?

Tabel 12: Overzicht hypothesen en evaluatie

Figuren:

Figuur 1 Electorale winst van de Volksunie (1954 – 1999)

Figuur 2: De belangrijkste instroom naar N-VA in de regionale verkiezingen van 2009

Figuur 3: Vaste LDD- kiezer en LDD naar N-VA- kiezer

Figuur 4: Vaste Open VLD- kiezer en Open VLD naar N-VA- kiezer

Figuur 5: Vaste VB- kiezer en VB naar N-VA- kiezer

ABSTRACT

Het doel van dit onderzoek is te achterhalen hoe we het electorale succes van de N-VA kunnen verklaren in de regionale verkiezingen van 2009.

In de media werd gewezen op de rol van het quizprogramma 'De Slimste Mens' omdat Bart De Wever er een geslaagd doorkomst maakte. Daarnaast hechtte men ook belang aan de ruzie tussen twee partijen aan de rechterkant van het politieke spectrum, Lijst Dedecker en Open VLD, waarna N-VA als gelukkige derde met de kiezers ging lopen. Dit zijn slecht allemaal gissingen zonder wetenschappelijke achtergrond. Om die reden trachten we in deze studie een antwoord te formuleren aan de hand van drie onafhankelijk hypothesen:

① Strategisch stemmen, ② Persoon Bart De Wever en ③ Ideologie.

Er is een kwantitatieve analyse uitgevoerd op basis van deze drie mogelijke pistes. De data werden verkregen via PARTIREP die respondenten geïnterviewd hebben op drie mogelijke momenten: vóór de campagne en verkiezingen, tijdens de campagne en na de verkiezingen. Op die manier werd een rijke bron aan informatie samengesteld waarvan we voor deze masterproef gebruik van mochten maken.

We kunnen stellen dat N-VA kiezers grotendeels afkomstig waren uit Lijst Dedecker, Open VLD en Vlaams Belang. Vanuit de andere partijen maakten er nagenoeg geen kiezers de overstap naar N-VA waardoor ze niet relevant zijn in deze analyses. Algemeen kunnen we stellen dat kiezers uit Lijst Dedecker en ook tot op zekere hoogte uit Open VLD wisselden omwille van strategische redenen. De drie partijen verloren kiezers aan N-VA omwille van het veelgenoemde 'Bart De Wever'- effect dat in deze studie bevestigd kon worden. Tot slot kunnen we vaststellen dat kiezers uit Lijst Dedecker en Open VLD ook op basis van ideologie de overstap maakten.

I. INLEIDING

"De N-VA is 'back in town' als een partij die het spel mee bepaalt. Van outsider - halvelings outlaw - is ze opnieuw een potentiële beleidspartij geworden."

(Walter Pauli)¹

1.1 Aanleiding

Hoewel de meeste Europese landen gepresenteerd worden als 'nation states', waarin de grenzen van natie en staat samenvallen, bevatten vele wel belangrijke lokale minderheden van verschillende nationale, taalkundige en etnische groepen. Deze groepen worden vaak vertegenwoordigd door partijen die hun oorsprong hebben in lokaal etnische of regionale identiteiten, met verschillende eisen gaande van een grotere regionale autonomie tot volwaardig separatisme (Gallagher, Laver & Mair, 2006).

De interesse die politieke wetenschappers tonen in de studie van regionale partijen is vrij recent. Om die reden is er hierover ook nog niet zo veel (uitgebreide) literatuur beschikbaar. Anderzijds wordt, in de literatuur, de Belgische situatie verre van genegeerd. Zo is de Volksunie (VU) – een oudere Vlaamse regionale partij – één van de meest besproken voorbeelden in de theorievorming rond dit politieke verschijnsel. Toen deze in 2001 verdween uit het politieke landschap, had dit als gevolg dat bij de Vlaamse verkiezingen van 2004 voor het eerst in veertig jaar geen onafhankelijke democratisch regionale partij de concurrentie aanging met andere partijen in België. Men kon de vraag stellen wat de oorzaken waren voor de teloorgang en het uitsterven van deze partijen (Van Haute & Pilet, 2006). Volgens De Winter (1998) zijn ze slachtoffer geworden van hun eigen succes. Om die reden lijkt het ons interessant om een hedendaagse Vlaams nationalistische partij, de Nieuw - Vlaamse Alliantie (N-VA) eens van naderbij te beschouwen.

Sinds de Vlaamse verkiezingen in 2004 kwam N-VA (ontstaan uit de VU) op in kartel met CD&V en behaalde zo, op basis van deze formule, enkele electorale winsten. Uitermate belangrijk werden de Vlaamse verkiezingen van 2009 omdat, na de ontbinding van het kartel in 2008, er voor het eerst terug een zelfstandige Vlaams regionale partij op kwam.

¹ Pauli, W., (2009).

Na de verkiezingsuitslag van deze regionale verkiezingen in 2009 werden er ook meteen redenen gezocht voor verwachte of onverwachte uitslagen, voor winnaars en verliezers.

Een partij die toen tot het kamp van de winnaars behoorde was N-VA want behaalde, onafhankelijk, de hoogste score sinds haar ontstaan. De vraag die dient gesteld te worden, is: hoe kwam dit? Hoe werd dit verwezenlijkt?

Redenen, die voor dit succes in de media aangehaald werden, zijn divers.

Allereerst werd er gewezen op de ruzie tussen LDD en Open VLD naar aanleiding van de zaak Dirk Vijnck² waarbij beide partijen, die zich aan de rechterkant van het politieke spectrum bevinden, heel wat geloofwaardigheid verloren. Heel de situatie rond Vijnck in April – Mei zorgde er tevens voor dat de politiek, nogmaals, in negatief daglicht kwam te staan. Tot slot wezen ook velen op de bekendheid van Bart de Wever die hij verworven had door zijn geslaagde deelname aan het populaire programma 'De Slimste Mens' (dat in februari van het televisiescherm verdween). Dat het programma of de partij het verschil kon maken, vóór of tijdens de politieke campagne, komt echter veel minder aan bod tussen de mogelijke verklaringen. Zo verscheen er in De Tijd (2009) een artikel dat meer uitleg geeft bij een onderzoek uitgevoerd door de Vrije universiteit Brussel, de ULB, KUL en Universiteit Antwerpen. Onder de titel 'N-VA won veel kiezers tijdens campagne' werd het uitgevoerde onderzoek belicht. Er wordt echter, in tegenstelling tot wat de kop van het artikel doet vermoeden, nagenoeg niet uitgelegd hoe N-VA er dan wel in slaagde mensen te doen veranderen van kamp. Blijkbaar sloeg de Tijd er ook niet in een genuanceerd beeld te brengen aan de burgers. Men wijst eerder op ruzies en tekortkomingen bij andere partijen als verklaring. Of het programma dan wel het partij- imago van N-VA er voor iets tussenzaten, lijkt in het midden gelaten te worden.

² Heel de polemiek die toen ontstond rond Dirk Vijnck zou ons te ver leiden. Wel verwijzen we naar volgende artikels die een korte schets geven van de situatie:

a) http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20090420_067&word=dirk+vijnck;

b) <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=QM29812M&word=dirk+vijnck;>

c) http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20090504_055&word=Overloper+LD
D.

1.2 Probleemstelling

De goede prestatie van de N-VA bij de regionale verkiezingen van 2009 heeft het democratische Vlaams- nationalisme terug op de voorgrond gebracht.

Dit was een belangrijke stap omdat voordien alles wat gerelateerd was aan Vlaamse symbolen en de verdediging van de Vlaamse zaak opgeëist werd door de aanwezigheid van een extreem- rechtse partij, het Vlaams Belang, in het politieke landschap (Roctus, 2010).

Zoals hierboven reeds kort aangehaald werd, stellen velen dat N-VA haar succes te danken heeft aan het optreden van Bart De Wever in 'De Slimste Mens'.

Deze gedachten kunnen ook op wat tegenwerpingen rekenen. Zo blijkt uit een artikel in Knack (2010a) het volgende: "...Het succes van Bart De Wever blijkt diepere wortels te hebben dan zijn deelname aan De Slimste Mens..."

Verder stelt Sam De Graeve, eindredacteur van het programma: "Het is onzinnig te beweren dat Woestijnvis met een spelprogramma mensen zou kunnen *maken*... Meer zelfs: wie beweert dat een Woestijnvisproductie de politieke carrière van Bart De Wever heeft gemaakt, beledigt de man" (Het Nieuwsblad, 2009).

George Van Nevel, directeur van DVN, het bureau achter de verkiezingscampagne van N-VA, drukt zichzelf als volgt uit: "Dat Bart De Wever aan populariteit heeft gewonnen dankzij de quiz, kun je niet wegsteken. Maar dat is slechts één klein deeltje in de verklaring van zijn succes. Zijn overwinning daar op terugvoeren, is veel te kort door de bocht..." (Het Nieuwsblad, 2009).

In navolging hiervan willen we nog opmerken dat ook Johan Vande Lanotte, Caroline Gennez en Herman De Croo hebben deelgenomen aan het spelprogramma. Zij hebben dan, om één of andere reden, veel minder succes kunnen boeken.

1.2.1 Onderzoeksvraag

In deze masterproef gaan we op zoek naar factoren die de historische winst van N-VA in 2009 kunnen verduidelijken. Hierbij nemen we aan dat andere factoren zoals het blunderen van de andere partijen, om een voorbeeld te noemen, in de aanloop naar de verkiezingen niet een allesomvattende verklaring kunnen zijn.

Dit vertaalt zich in volgende onderzoeksvraag:

“HOE KAN HET ELECTORALE SUCCES VAN DE N-VA IN DE REGIONALE VERKIEZINGEN VAN 2009 VERKLAARD WORDEN?”

Vertrekkende vanuit deze onderzoeksvraag is het de bedoeling van het onderzoek om met drie mogelijke pistes te werken die een verklaring kunnen vormen voor het succes; ① Strategisch stemmen, ② Persoon Bart De Wever en ③ Ideologie.

Uit de literatuur blijkt een ietwat tanende ideologische band tussen kiezer en partij en verliest deze kiezer ook steeds meer zijn vertrouwen in partijen en algemeen in de politiek (Brants & Neijens, 2001 en Van Aelst, 2002/4). Bovendien is de politieke kennis van de burger niet gestegen, ondanks een gestegen onderwijsniveau (Glynn, Herbst, O’Keefe, Shapiro & Lindeman, 2004 en Hollander, 2005). Op die manier lijkt alles steeds meer in de richting van personalisering van de politiek te wijzen. Mensen kiezen steeds meer voor mensen. Het lijkt dan ook niet verwonderlijk dat politiek steeds meer wordt opgehangen aan individuele politici en dat hun imago en persoonlijke kwaliteiten steeds belangrijker worden. Anderzijds mogen we dit niet overdrijven.

De macht van de media is belangrijk en er is de voorkeur om bepaalde, mediagenieke kandidaten uit te kiezen. Wel moeten we de kanttekening maken dat in Europa nog steeds het traditionele model geldt bij campagnevoering. Zo is er traditioneel een focus op partij en programma waarbij het partijbestuur alles in handen houdt (Plasser, Scheucher & Senft, 1999). Toch zijn we overtuigd van het belang van politieke partijen en hun ideologie omdat ze nog altijd van groot belang zijn want vervullen enkele belangrijke functies.

Volgens Lilliker en Lees- Marshment (2005) zijn politieke partijen dan ook de basis van de democratie³. In het theoretisch kader (H3) wordt, vanuit wetenschappelijke literatuur, aangegeven hoe deze drie pistes bekomen werden. We bespreken voor de eerste piste ① de theorie van ‘sincere’ en ‘strategic voting’. Strategisch stemmen betekent dat de kiezer niet op zijn meest geprefereerde partij stemt. Hiertegenover staat dan ‘sincere’ stemmen.

³ Theorievorming rond de functie en relevantie van politieke partijen wordt hier verder niet besproken omdat dit ons buiten het bestek van deze masterproef zou brengen.

Dan zal de kiezer juist wel zijn stem uitbrengen voor zijn favoriete partij. Daarnaast gebruiken we de concepten personalisering en mediatisering van de politiek om het tweede mogelijke antwoord ② te onderbouwen. De toenemende mate van gepersonaliseerde politiek, onder invloed van de media, zorgt ervoor dat de focus op personen komt te liggen in plaats van op de partij of de ideologie. Bovendien etaleert men ook publiekelijk de menselijke kant van de politici in de media; de politicus is van vlees en bloed. Tot slot gebruiken we de 'issue-ownership'-theorie om de derde piste ③ op te bouwen. Kiezers beschouwen partijen als eigenaars van een bepaald thema of 'issue' en zullen een specifiek thema aan een specifieke partij linken. De partij zal dit ook bevestigen door de eigen communicatie. Op basis van deze theoretische concepten zullen telkens hypothesen gevormd worden waarmee een antwoord op de onderzoeksvraag geformuleerd zal worden.

De methode bestaat uit een kwantitatief onderzoek. De analyses zullen gebeuren aan de hand van de PARTIREP-data. Deze survey behelst vragen die gesteld werden aan Vlaamse kiezers met de bedoeling te weten te komen voor wie ze stemmen én ook waarom. Dit werd telkens op drie verschillende momenten bevraagd om zo een evolutie doorheen de tijd te kunnen vaststellen. Belangrijk is echter wel dat de opbouw en variabelen van deze dataset niet specifiek zijn ontworpen voor deze masterproef maar bieden een schat aan informatie voor het oplossen van de vraagstelling uit deze thesis.

1.3 Relevantie

Alvorens we een antwoord op de onderzoeksvraag kunnen formuleren, is het van belang om deze vraag in zijn wetenschappelijke en maatschappelijke context te plaatsen. Kort gesteld: wat is de relevantie van deze masterproef?

1.3.1 Wetenschappelijke relevantie

Naast studies uitgevoerd door Seiler (1982), Rokkan & Urwin (1983), Urwin (1983), Levi & Hechter (1985), Newman (1994) is er lange tijd weinig interesse vertoond omtrent regionale partijen en het stemgedrag van 'hun' kiezers. Enerzijds is dit te wijten aan het feit dat regionale partijen gezien werden als politiek onbelangrijk omwille van hun grootte en lage electorale opkomst op het nationale niveau (de uitslag van de N-VA in 2009 is dan ook een 'uitzondering').

Anderzijds zijn meeste wetenschappers misschien voornamelijk geïnteresseerd in onderzoek in politieke partijen waarvan informatie makkelijk(er) beschikbaar is (De Winter, 1998).

Zoals hierboven reeds werd aangehaald, is er slechts recentelijk opnieuw aandacht besteed aan dit politieke fenomeen getuige studies van Van Haute & Pilet (2006) en Dandoy (2008).

Wegens de korte ontstaansgeschiedenis van N-VA zijn haar electorale en politieke daden al helemaal niet veelvuldig beschreven in wetenschappelijke literatuur. Met deze Vlaamse 'case- study' willen we dan ook een leemte opvullen in literatuur. Zo draagt het onderzoek bij tot de verklaring van stemmotieven van kiezers.

De politieke en communicatiewetenschap zijn het er over eens dat media een steeds prominentere rol hebben opgeëist in het politieke landschap. Verschillende media hebben een 'eigen' verklaring trachten te formuleren voor het succes van N-VA in de regionale verkiezingen van 2009. Dit gaat echter meer over gissingen en peilingen zonder dat hierover een grootschalige wetenschappelijke studie werd uitgevoerd (hierbij laten we de TNS Dimarso-peilingen die besteld worden door de partij zelf even buiten beschouwing vermits deze geheim zijn omwille van het immense kostenplaatje voor de partij om deze op te vragen).

De toenemende rol van gepersonaliseerde politiek en politieke marketing, zowel voor als na electorale verkiezingscampagnes, is een 'hot' item bij het bestuderen van de politiek. Onderzoeken bevestigen dat leiders belangrijker zijn geworden in democratische samenlevingen. Hierbij aansluitend wordt ook aangetoond dat leiders zichtbaarder zijn voor de massa in tijden van verkiezingen (McAllister, 2007). Verder blijkt dat succesvolle leiders, met sterke persoonlijkheden, mediagenieke karakters en communicatiespecialisten hét antwoord lijken voor vele kiezers op hun vraag voor leiderschap in onze multiculturele samenleving (Mazzoleni, 2000). Het lijkt ons dan ook zeer nuttig en belangrijk om deze stelling te blijven onderzoeken en na te gaan in hoeverre dit in 'huidige' verkiezingen (ook al doet het onderzoek uitspraak over de verkiezingen van 2009) een doorslaggevende rol speelt.

Zo kan de relatie media en politiek misschien opnieuw in een ander kader geplaatst worden als blijkt dat politieke partij en ideologie bij stemkeuze van groot belang blijven.

1.3.2 Maatschappelijke relevantie

De electorale winst van de N-VA ging in de weken na de verkiezingen in 2009 analyses en opiniestukken beheersen. Sinds deze historische overwinning bleef de N-VA een veelbesproken politieke partij waarbij burgers via diverse kanalen overladen werden met informatie. Deze masterproef is in dit opzicht relevant aangezien ze een antwoord tracht te geven op de vraag wat nu eigenlijk meegespeeld heeft bij dit electorale succes en welke preferenties kiezers hebben bij het uitbrengen van hun stem.

De val van de federale regering in april heeft als gevolg dat de Belgische bevolking opnieuw naar de stembus moeten op 13 juni 2010. Volgens recente peilingen blijft de N-VA steeds verder groeien. Dit blijkt duidelijk uit een artikel uit de Standaard (2010): "N-VA start deze campagne in Vlaanderen duidelijk in pole-position... De verkiezingen draaien waarschijnlijk ook grotendeels rond het communautaire thema, het handelsmerk van de N-VA" en uit Knack (2010b): "Uit een peiling naar de kiesintenties die de krant L'Avenir enkele dagen na de val van de regering liet afnemen, blijkt dat N-VA de grootste partij in Vlaanderen is". In de laatste rechte lijn naar de verkiezingen toe, presenteerde De Standaard en de VRT (2010) een peiling waaruit blijkt dat N-VA de grootste Vlaamse partij zou worden met 25.2 percent van de stemmen, wat zoveel betekent als een politieke aardverschuiving in België.

Belangrijk hiervoor zijn de regionale verkiezingen in 2009 geweest omdat deze de start betekenden van de politieke doorbraak van N-VA. Conclusies hierover kunnen een bredere en diepere kijk geven waardoor burgers zich beter bewust kunnen zijn van hun achterliggende gedachten bij zulke immense vooruitgang voor een partij in het Vlaamse politieke landschap.

1.4 Opbouw

Deze masterproef is opgebouwd uit zeven hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk formuleert een maatschappelijk kader en daaruit werd een vraagstelling afgeleid. Daarnaast werd ook de wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie van het onderzoek toegelicht.

Hoofdstuk twee omvat een beschrijving van regionale partijen in een politieke context. Dit is van belang omdat we hierin de afhankelijke variabele van het onderzoek ("*het succes van de N-VA*") op een duidelijke wijze kunnen definiëren en afbakenen. Specifiek hebben we hier oog voor de verkiezingen van 2007 dat we als actueel 'vergelijkingspunt' gebruiken.

In het derde hoofdstuk wordt de bestaande literatuur besproken die van belang is als theoretische onderbouw voor de masterproef. Het betreft de idee rond 'strategic voting', personalisering van de politiek en de 'issue-ownership'-theorie. Gekoppeld aan deze theorie komen ook de hypothesen tot stand.

Hoofdstuk vier licht de methode van het onderzoek toe. Hierbij wordt ingegaan op het gebruikte design, de selectie van de data en de statistische analyses die verricht zullen worden. De resultaten van deze analyse worden in hoofdstuk vijf gepresenteerd. Een algemene conclusie, die de belangrijkste dingen op een rij zet, wordt opgebouwd in hoofdstuk zes. Tot slot bespreken we in de discussie de beperkingen van het onderzoek en geven we aanbevelingen voor verder onderzoek.

II. REGIONALE PARTIJEN: KORTE BESPREKING

2.1 Inleiding

2.1.1 Algemeen

De partijen die de belangen van een bepaalde gemeenschap of een bepaald gebied verdedigen zijn talrijk aanwezig in West-Europa. Hierbij denken we gauw aan volgende Europese voorbeelden: 'Sinn Féin' (Ierland), de Baskische 'Esquena Republicana de Catalunya' (Spanje), 'Union Valdôtaine' (Italië) of de Vlaamse 'Volksunie', die nu 'Nieuw Vlaamse Alliantie' heet. Politieke partijen zijn naar verluidt voornamelijk bepaald door twee, met elkaar samenhangende, elementen: breuklijnen en 'issues'. In hun baanbrekende werk, hebben Lipset en Rokkan reeds 'nationale revolutie' en 'centrum vs. periferie' aangegeven als één van de vier fundamentele breuklijnen in een maatschappij (Dandoy, 2008). Volgens Seiler (in Dandoy, 2008: 1), maakt deze 'centrum vs. periferie'-breuklijn het mogelijk om een eenduidige categorie van partijen af te bakenen: "the parties of the defence of the territorial and of the periphery."

Maar de opkomst van hedendaagse etno- regionale partijen (ERP) is niet de simpele wederopflakking van dit oude centrum- periferie conflict, en ziet er meer uit als territoriaal protest tegen de gevestigde politieke instituties en het gedrag ervan (Muller- Rommel, 1998). Om terug te komen op de issues kan dit voor deze partijen gevonden worden in de eisen voor de reorganisatie van de nationale staatsstructuren. Deze eisen worden beschouwd als dé 'issues' van regionale partijen én onderscheiden hen ook van een andere partijfamilie (De Winter, 1998).

Een etno- regionale partij, zoals we N-VA kunnen omschrijven, is gebaseerd op een idee van zowel regionale identiteit als etnisch onderscheid. Een eerste belangrijk kenmerk is de aanwezigheid van een subnationale territoriale grens, die dient als identificatie met een stuk grondgebied. Naast dit territoriale aspect, is er de vereiste van de aanwezigheid van een bewustzijn van lidmaatschap van een groepsidentiteit. Deze tweede eigenschap (het etnische aspect) is belangrijk "because it indicates (...) belonging to a group with shared experiences and history" (Urwin in Dandoy, 2008: 2). We kunnen stellen dat ideologische en programmatische identiteiten van groot belang zijn voor etno- regionale partijen (Dandoy, 2008: 204).

Volgens De Winter (1998) kunnen we het als volgt omschrijven: "the defining characteristic of ethno- regionalist parties' programmes is undoubtedly their demand for political reorganisation of the existing national power structure, for some kind of 'self-government".

2.1.2 Classificatie op basis van Ideologie

Regionale partijen zijn zeer moeilijk te vergelijken maar er is een consensus onder auteurs om te erkennen dat de meest relevante classificaties van regionale partijen gebaseerd zijn op ideologie, op de claims voor autonomie, voor zelfbestuur en voor een reorganisatie van de nationale staat ten behoeve van een beperkt gebied. De hieronder voorgestelde typologie is gebaseerd op deze voorgaande gedachte. Wel moeten we hier meteen aan toevoegen dat politieke eisen en ideologie niet de enige manier zijn om een onderscheid te maken. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen vijf verschillende soorten regionale partijen: culturele protectionistische partijen, autonomistische partijen, (con-) federalistische partijen, onafhankelijkheidspartijen en 'rattachist' partijen⁴ (Dandoy, 2008). We achten dit onderscheid van belang om de N-VA op die manier in een internationaal vergelijkend kader te kunnen plaatsen.

① *Cultureel protectionistische partijen* streven om de belangen te verdedigen van een culturele en taalkundig gedefinieerde en territoriaal geconcentreerde minderheid. Maar de reikwijdte van hun eisen blijft beperkt tot het behoud of de instandhouding van de culturele rechten. Deze partijen trekken het bestaan zelf van de nationale staat en de centrale positie van zijn instellingen niet in vraag. Enerzijds bestaat deze variant uit cultureel conservatieve partijen die de status-quo willen behouden in hun culturele en taalkundige situatie en trachten een verdere discriminatie te vermijden.

Een voorbeeld van deze partijen kan worden gevonden in Sloveense politieke bewegingen in de regio van Oostenrijk Karinthië.

⁴ We hebben met deze typologie niet de bedoeling een sluitende theorie voor te stellen, daarvoor is een grondige discussie noodzakelijk. Het leek ons, in deze masterproef, echter wel relevant dit kort aan te halen.

Anderzijds vinden we een variant terug die pro-actief is. Zij staat niet enkel voor een einde aan de sociale of politieke discriminatie maar zij wil ook een verbetering bereiken van hun culturele situatie. Bijpassend voorbeeld zijn de meerderheid van de Frans-Baskische regionale partijen (Dandoy, 2008).

② De tweede groep, de *autonomistische partijen* betwisten de machtsverdeling tussen de centrale overheid en hun regio. Zoals de naam aangeeft, zoeken zij naar een verdere autonomie voor hun regio in tal van beleidsdomeinen. Ze willen verschillend behandeld worden tegenover de andere subnationale entiteiten en verwachten relatief meer autonomie en verantwoordelijkheid te krijgen. Voorbeeld hiervan is de Union Valdôtaine in Italië (Dandoy, 2008).

③ Daarnaast zijn er ook de (*con-*) *federalistische partijen* die een federale structuur wensen waarbij er algemene autonomie is voor elke regio. Het federale systeem herkent en beschermt elke regio op dezelfde manier. Algemeen wordt aangenomen dat de Volksunie (vóór 1980!) onder deze categorie viel. Hieronder vallen ook de confederalistische partijen die gelijkaardige opvattingen hebben. Het verschil bestaat erin dat de regio's de soevereiniteit bewaren om zelf te bepalen welke taken en bevoegdheden ze aan de staat delegeren. Recent voorbeeld waren de Vlaams-Progressieven (Dandoy, 2008).

④ *Onafhankelijkheidspartijen* hebben als hoofddoel de volledige politieke onafhankelijkheid van hun regio te bewerkstelligen. Hun eis omvat 'de facto' een volledige reorganisatie van de bestaande staat met de bedoeling een nieuwe soevereine staat te creëren gebaseerd op de vorige regionale en territoriale entiteiten.

De meest voorkomende ideeën die verspreid worden door deze partijen betreffen het recht op zelfbeschikking en onafhankelijkheid. De Volksunie en haar opvolger, de N-VA (onderwerp van deze masterproef), zijn duidelijke voorbeelden in deze categorie (Dandoy, 2008). Hier moeten we wel aan toevoegen dat de strategie van N-VA vandaag de dag lichtelijk gewijzigd is en ze misschien meer binnen de confederale variant past.

Ze blijven een nationalistische partij maar vallen nu terug op de Maddens⁵-doctrine, waarbij een andere route wordt bewandeld. Hierbij wordt er van volgend idee uitgegaan. Vlaanderen moet zich bezig houden met haar eigen zaken en moet wachten tot de Franstalige politici opnieuw Vlaanderen zullen aanspreken omdat ze nood hebben aan middelen voor Wallonië. In dat geval kan men beginnen spreken over een staats hervorming. Of zoals hij zichzelf verduidelijkt in de Morgen (...): "En mochten de Franstaligen na enige tijd met hangende pootjes komen smeken om toch maar eens ernstig over die grote staats hervorming te praten (bijvoorbeeld omdat ze alweer vers geld nodig hebben voor hun onderwijs), dan kunnen de Vlamingen breed glimlachend antwoorden: "Mais chers amis, on n'est demandeur de rien, mais si vous insistez...". Ondertussen, in de huidige campagne voor de federale verkiezingen van 2010, licht het zwaartepunt weer meer op een confederale hervorming van België. We hebben echter als doel de overwinning bij de regionale verkiezingen van 2009 te verklaren en classificeren N-VA dan ook nog volgens de toenmalige context en dus als een onafhankelijkheidspartij.

⑤ De vijfde categorie omvat de '*rattachist*' partijen die de opvatting hebben zich los te maken van de staat waartoe zij behoren en zich aan te sluiten bij een andere staat. Dit is vaak het geval met kleine minderheden in een staat die gevestigd zijn naast een andere staat met een soortgelijke taalkundige en culturele identiteit (Dandoy, 2008).

Tot slot willen we benadrukken dat het onmogelijk is om partijen in bovenstaande categorieën te plaatsen op een vaste en permanente basis. De toekomstige standpunten en visies van partijen omtrent hun regio kunnen vaak verschuiven binnen de vijf hierboven voorgestelde categorieën. Wel is het duidelijk dat deze typologie relevant is voor het benaderen van en denken over regionale partijen in het hedendaagse politieke landschap.

⁵ Bart Maddens is politicoloog aan de Katholieke Universiteit Leuven. Heel zijn strategie gaat het bestek van deze masterproef te buiten. We verwijzen u door naar zijn boek 'Omfloerst separatisme? Van de vijf resoluties tot de Maddens-strategie' dat in 2009 (b) werd uitgegeven bij Pelckmans.

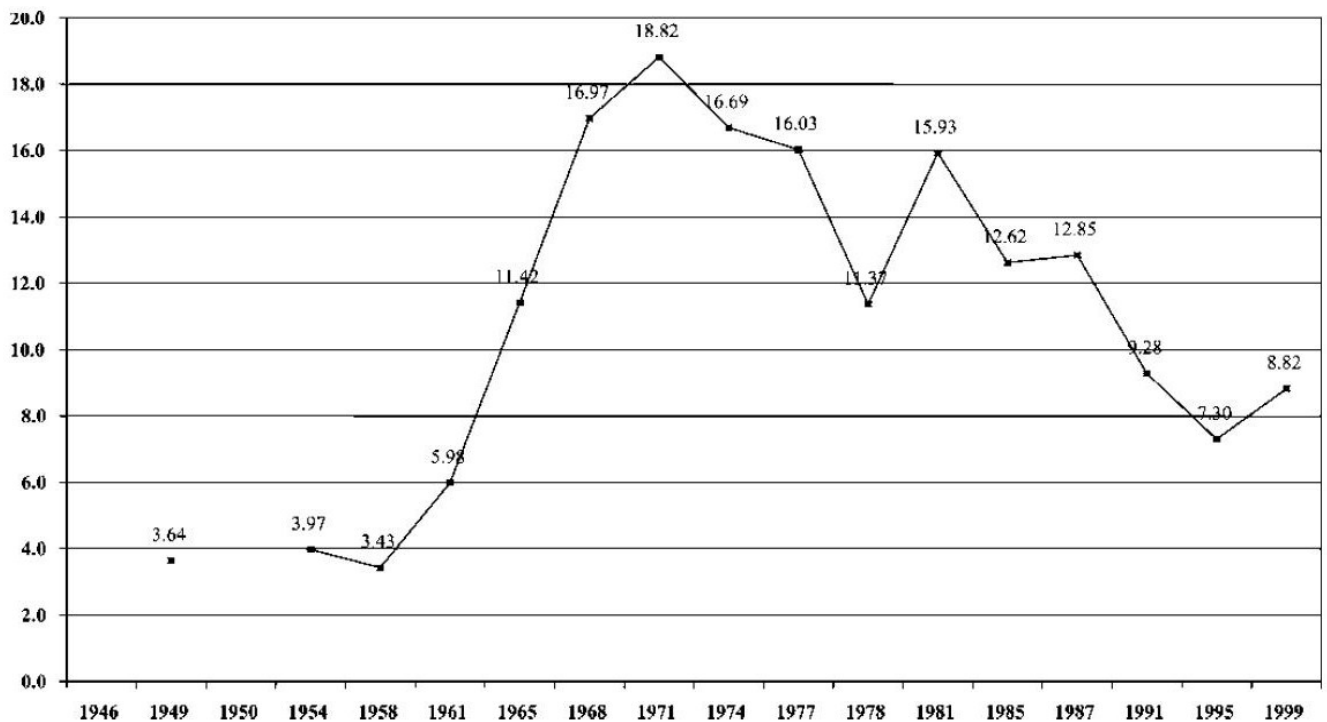
2.2 De voorgeschiedenis: het ontstaan van de *Volksunie*

Vooraleerst geven we een korte schets van de Volksunie, de voorouder van de hedendaagse N-VA. Het is niet de bedoeling om een uitgebreid en gedetailleerd overzicht te presenteren maar we achten het wel van belang een klein inzicht te hebben in de achtergrond van N-VA.

In 1954 werd de Volksunie (VU) opgericht, maar was in het begin van het politieke toneel niet echt relevant als gevolg van de polarisatie van de filosofische kloof, ontstaan door de tweede Schoolstrijd (die voor onrust zorgde tussen 1950-1958), waardoor de Christelijke Volkspartij (CVP) in goede papieren zat. De doorbraak van de VU, zoals weergegeven in Figuur 1 (infra), kwam er echter in 1965 toen ze iets meer dan 10% haalden en bevestigde drie jaar later met 15%. In 1971 haalde de Volksunie haar beste score: net geen 19% van de stemmen. Dankzij deze prestatie werd de VU de derde beste Vlaamse partij. Na haar eerste regeringsdeelname werd de partij sterk afgestraft bij de verkiezingen in 1978. Sinds de jaren 1980 is de electorale achteruitgang echter constant gebleven. Tijdens de jaren 1990 werd het verval nog duidelijker. Het moest de kelk tot op de bodem ledigen in 1995 want toen behaalde de partij dezelfde score als in 1961. Met de verkiezingen van 1999 leek het terug iets meer de goede weg op te gaan (Van Haute & Pilet, 2006).

Maar niets leek minder waar. Intra- partij spanningen waren groot. Asymmetrische gouvernementele participatie, 3 controversiële partijleider-verkiezingen en de daaropvolgende intra- partij divisies, teleurstellend lokale verkiezingsuitslagen in 2000, etc. De grootste boosdoener was de interne strijd, veroorzaakt door de discussie of de VU steun zou verlenen aan de omstreden Lambermont- staatshervorming (Van Haute & Pilet, 2006 en Roctus, 2010). Zo kwam het tot een breuk in de zomer van 2001. Elk partijlid had de kans om te stemmen voor één van de volgende mogelijkheden: 'project- Anciaux' (Toekomstgroep), 'project- Bourgeois' (Vlaams- Nationaal) of 'project Sauwens' (Middengroep / Niet Splitsen). Vlaams Nationaal won met 47.2% van de stemmen voor Niet Splitsen (30.2%) en Toekomstgroep (22.6%). Echter, geen van deze drie projecten had voldoende stemmen om de naam 'Volksunie' te behouden met als gevolg dat de VU uitstierf (Van Haute & Pilet, 2006).

Figuur 1: Electorale winst van de Volksunie (1954 – 1999)

Bron: Van Haute & Pilet (2006)

2.3 De 'geboorte' van N-VA

De groep rond Bourgeois erfde het partij- apparaat. De definitieve benaming werd onthuld op 13 oktober 2001: Nieuw- Vlaamse Alliantie (of N-VA).

Na een periode van getreuzel besloot 'Niet Splitsen' om haar voorstanders de keuze te laten vrij voor hun toekomst te kunnen kiezen.

Op een congresvergadering op 10 november 2001 gaf de 'Toekomstgroep' zichzelf een nieuwe naam; Spirit (Van Haute & Pilet, 2006).

Hoewel de N-VA nog steeds een kleine partij was die worstelde met de kiesdrempel van vijf procent, bood het hoop voor die Vlaams nationalisten die tot dan toe had gestemd voor het VB omdat de VU te links of te zacht leek voor de verdediging van de 'Vlaamse zaak'. De N-VA staat voor een human en inclusief nationalisme. In februari 2004 besloot de N-VA een kartel aan te gaan met de Vlaamse Christen- Democraten van de CD&V⁶.

⁶ De officiële persmededeling van dit 'Valentijnskartel' is terug te vinden op http://www.n-va.be/programma/standpunten/Persberichten_detail.asp?ID=1723

Op 6 juni 2004 won het kartel de regionale verkiezingen. Op die manier kwam de CD&V terug aan de macht in Vlaanderen en werd de N-VA zelfs een deel van de Vlaamse regering. Veel Vlamingen waren ontvankelijk voor het idee dat 'good governance' en meer regionale autonomie bekomen kon worden door middel van een nieuwe staatshervorming. Dat idee werd gestimuleerd door het kartel, dat als gevolg van de invloed van de N-VA een meer regionaal aangepaste houding aannam (Rochtus, 2010).

De hoofdidee⁷ van de Vlaamse separatisten is dat Vlaanderen op een directe manier vertegenwoordigd moet worden in de Europese Unie en niet op een indirecte manier, zoals het tot vandaag de dag het geval is, waarbij de federale staat en de gefedereerde entiteiten een gemeenschappelijk standpunt moeten vinden dat verdedigd moet worden door de Belgische staat in de Europese ministeriële raden. Daarnaast stellen zij ook dat 'good governance' niet langer mogelijk is in een staat die de uiteenlopende standpunten van Vlaanderen en Wallonië combineert. Vlaams nationalisme en separatisme is meer dan de 'taalstrijd' waarmee België bekend staat in de rest van de wereld (hoewel dit 'issue' nog niet verdwenen is van de politieke agenda). In vergelijking met andere partijen merken we op dat er ook Christen- Democraten, Socialisten en Liberaal- Democraten zijn die meer autonomie wensen voor Vlaanderen (hetzij in andere gradaties). Hiertegenover staan de Vlaamse Groenen die voorzichtiger zijn omtrent meer Vlaamse autonomie of een verdere regionalisering van de Belgische staat. De Franstalige partijen huiveren bij verdere stappen in de richting van de hervorming van de Belgische staat. De kwestie van het verkiezingsdistrict 'Brussel- Halle- Vilvoorde' (onder de afkorting BHV) is actueler dan ooit tevoren. Zo zal de vraag waarom een bredere en verregaande staatshervorming nog niet gerealiseerd is geweest, zeker de komende vervroegde federale verkiezingscampagne van 13 juni 2010 domineren (Rochtus, 2010).

⁷ Voor de beginselverklaring, manifest en partijstandpunten verwijzen we u door naar www.n-va.be.

2.4 Evaluatie bij verkiezingen

Deze thesis tracht de regionale verkiezingen van juni 2009 te verklaren aan de hand van drie mogelijke pistes. Zoals gekend genoot de N-VA toen een historische overwinning. Om deze winst kracht bij te zetten, vergelijken we in deze paragraaf de regionale verkiezing van 2009 met de federale verkiezing van 2007. Dit is van belang in het onderzoek omdat we, zoals hieronder beredeneerd zal worden, er vanuit gaan dat het kartel tussen CD&V en N-VA, zoals ze in 2007 naar de kiezer trokken, belang heeft gehad voor de enorme winst, onafhankelijk (los van het kartel) in 2009.

2.4.1 Federale verkiezingen op 10 juni 2007

De federale verkiezingen van juni 2007 waren een ramp voor de zittende socialistisch- liberale, 'paarse', coalitie; samengesteld uit de Franstalige Parti Socialiste (PS), de Vlaamse Socialistische Partij Anders (SP.a – Spirit), de Vlaamse Open Vlaamse Liberalen en Democraten (Open VLD) en de Franstalige Mouvement Réformateur (MR). Alleen de MR verhoogde haar stemaandeel (maar verloor wel een zetel) terwijl de andere drie partijen streng gestraft werden door de kiezers, met een verlies van 20-30% van hun steun in de federale verkiezingen van 2003 (Pilet & Van Haute, 2008).

Grootste verrassing⁸ was de nederlaag voor SP.a – Spirit. Zij verloren ongeveer 7% in Vlaanderen en negen zetels in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Als we kijken naar de stemmen en de zetels was de overwinning van CD&V het indrukwekkendste. In kartel met N-VA steeg hun stemaandeel met 8,6% in Vlaanderen en behaalde het acht (extra) parlementsleden wat het totaal op dertig bracht. N-VA kreeg vijf Kamerleden. Groen! was ook succesvol bij deze verkiezingen, het won vier zetels. Het nieuw gevormde Lijst Dedecker kwam ook verrassend uit de hoek. Ze haalden de kiesdrempel en wonnen vijf zetels met 6.4% van de Vlaamse stemmen. VLD (nu Open VLD) daarentegen verloor 5.4% in Vlaanderen en zeven van hun 25 parlementsleden. Het Vlaams Belang, tot slot, bleef relatief stabiel. Zo valt op dat het Belgische electoraat lichtelijk opschoof naar rechts (Pilet & Van Haute, 2008).

⁸ Voor de volledige uitslagen van de federale verkiezingen in 2007 verwijzen we u door naar http://elections2007.belgium.be/nl/cha/results/results_graph_etop.html.

2.4.2 Regionale verkiezingen op 7 juni 2009

Kort na de federale verkiezingen van juni 2007 ontstond er een 'oorlog' tussen Vlamingen en Walen over de vraag omtrent een nieuwe staatshervorming, zoals geëist werd door Vlaamse politici. De onderhandelingen over een nieuwe regering stonden stil omdat de Franstalige politici 'non' zeiden op elk voorstel van Vlaamse kant.

In december 2007 kon er een tijdelijke federale regering gevormd worden onder Guy Verhofstadt, wat het (voorlopige) einde betekende van een langdurige politieke crisis dat tevens het beeld van België aan de rand van de afgrond versterkte. Het is pas uiteindelijk in maart 2008 dat Yves Leterme de trein op de rails krijgt. De N-VA behoorde nu tot de regerende coalitie op federaal niveau. Nadat de besprekingen over een staatshervorming geen enkele vooruitgang leken te brengen, vreesde N-VA dat te veel 'participationisme' zou leiden tot het lot dat ook de VU beslecht was. In september 2008, nam Geert Bourgeois, N-VA minister in de Vlaamse regering ontslag uit ongenoegen met de zwakke positie van de Christen- Democraten ten aanzien van Franstalige politici. Dit bracht de splitsing te weeg van het kartel tussen CD&V en N-VA (Roctus, 2010).

De grote vraag was: welk resultaat ging N-VA als onafhankelijke partij nu bereiken? Velen twijfelde of de partij de 5%- kiesdrempel zou overstijgen. De resultaten⁹ van deze regionale verkiezingen zagen er als volgt uit (in volgorde van grootte): CD&V: 22.86%, Vlaams Belang: 15.28%, S.PA: 15.27%, Open VLD: 14.94%, N-VA: 13.06 %, LDD: 7.62%, Groen!: 6.77%. Men kan zien dat als CD&V en N-VA nog steeds in kartel zouden geweest zijn, ze samen bijna 36% van de stemmen hadden; een winst van meer dan 6%, die in feite toe te wijzen is aan de Vlaamse nationalist (Roctus, 2010).

De dag na de verkiezingen schreven een aantal commentatoren: "Vlaams nationalisme is terug!", wat betekent dat voor het eerst in 30 jaar een democratische Vlaams-nationalistische partij weer scoorde louter op basis van zijn separatistische programma (in tegenstelling tot het Vlaams Belang, dat haar eerdere successen te danken had aan haar xenofobe slogans).

Daarover schreef een linkse columnist: "het zwarte beest is getemd".

⁹ Voor de volledige uitslag van de regionale verkiezingen in 2009 verwijzen we u door naar <http://verkiezingen2009.belgium.be/nl/>

Bart De Wever zelf liet het volgende optekenen: "Het betekent dat de Vlaamse oproep tot onafhankelijkheid weer een bediscussieerbare en eerbare poging wordt. Om die reden was 7 juni een historische dag" (Rochtus, 2010).

Deze sterke uitkomst vertaalde zich ook in een verdubbeling van het aantal ministers in de Vlaamse regering en N-VA kreeg 16 zetels in het Vlaams Parlement.

2.5 Besluit

Zoals we in de vorige paragrafen hebben willen aantonen, was de overwinning van N-VA in de regionale verkiezingen van 2009 frappant in de Belgische en Vlaamse politieke geschiedenis. Hierdoor werd het democratisch Vlaams nationalisme terug op het politiek toneel gebracht nadat het lange tijd niet meer zichtbaar was (we laten het Vlaams Belang buiten beschouwing omdat dit eerder een 'xenofobe' partij is) (Rochtus, 2010).

Na de laatste grote overwinning van de VU (in 1971) was het in 2009 de beurt aan haar opvolger de N-VA om de geschiedenisboeken te halen. Toch zijn sommigen voorzichtig omtrent de toekomst die er nu zit aan te komen voor de partij. Dit blijkt ook uit volgend artikel in de Standaard. De auteurs zijn niet helemaal overtuigd van de kracht van de achterban van N-VA, zo getuige volgend citaat: "Er is werk aan de winkel om die ruwe diamanten en minder edele gesteenten te slijpen tot een fractie die de reputatie van de N-VA waardig is... Voorzitter De Wever gaf al toe dat er aan sommigen 'nog enorm veel werk is'. Anderen zeggen al ronduit dat er materiaal in de Vlaamse N-VA-fractie zit waar niets mee aan te vangen is" (Winckelmans & De Lobel, 2010).

Verder benadrukken ze ook dat de tegenstand zich steeds meer weet te organiseren en dat de N-VA te kampen heeft met een verwaterd kiezersprofiel.

In het volgende hoofdstuk zal de wetenschappelijke literatuur, die aan de basis ligt van de opbouw van de hypothesen, besproken worden. Na deze theoretische invalshoeken zullen we aanvangen met het eigenlijke onderzoek van deze masterproef.

III. LITERATUURSTUDIE

3.1 Inleiding

In dit onderzoek trachten we een antwoord te vinden voor het electorale succes van de N-VA in de regionale verkiezingen van 2009.

Zoals in de inleiding aangegeven, trachten we dit succes te verklaren aan de hand van drie onafhankelijke hypothesen: ① Strategisch stemmen, ② Persoon Bart De Wever en ③ Ideologie. Om deze veronderstellingen te kunnen onderbouwen, gebruiken we drie grote concepten uit de politicologie en de politieke communicatie. We doelen hier op theorie omtrent 'strategic voting' (①), 'personalisering' (②) en 'issue ownership' (③). In dit hoofdstuk presenteren we een synthese waarbij duidelijk wordt waarom deze theorieën noodzakelijk zijn ter ondersteuning van de drie hypothesen.

3.2 Strategisch stemmen

Om de eerste hypothese 'partij- imago' te onderbouwen, richten we ons op politicologische literatuur omtrent 'strategic voting'. In wat volgt bespreken we de belangrijkste aspecten van dit concept. De eerste paragrafen zullen de hoofdlijnen van het idee achter strategisch stemmen verklaren en dus ook algemeen beschrijvend zijn. Daarna wordt de link gemaakt met N-VA, het onderwerp van deze thesis, en wordt de hypothese opgebouwd.

3.2.1 Inleiding

Kiessystemen verschillen van elkaar op vele manieren. Ze hebben echter één kenmerk gemeen: de veronderstelling, expliciet of impliciet, dat mensen stemmen voor de partij of kandidaat die ze het beste vinden.

In sommige gevallen doen kiezers dit echter niet. In dat geval spreken we gewoonlijk over 'strategic of tactical voting'.

'Strategic voting' wordt geassocieerd met de notie van een verloren stem (Rosema, 2004). Zo stelde Downs (1957) dat rationele kiezers hun stem niet willen 'verspillen' maar willen kiezen tussen partijen met een aanneembare kans. 'Strategic voting' en 'verspilde' stemmen worden hoofdzakelijk gerelateerd aan een specifiek electoraal systeem, namelijk het meerderheidsstelsel (of 'first past the post') zoals men dat in het Verenigd Koninkrijk kent.

Echter, Strategisch stemmen komt echter ook voor in andere kiesstelsels. Dit werd bewezen door Gibbard (1973) en Satterhwaite (1975) in het kader van 'social choice theory'. Zij toonden aan dat elk kiesstelsel waar niet strategisch gestemd kan worden, dictatoriaal is. Dit werd bekend als de Gibbard – Satterhwaite theorem (Rosema, 2004 en Abramson, Aldrich, Blais, Diamond, Diskin, Indridason, Lee & Levine, 2009).

3.2.2 Conceptbepaling: 'Sincere' versus 'Strategic voting'

Een algemene veronderstelling is dat 'sincere voting' de norm is in parlementaire systemen met proportionele electorale systemen. Dit betekent dat kiezers simpelweg stemmen op hun voorkeurskandidaat of partij.

Daarnaast zouden kiezers strategisch stemmen als ze rationeel beslissen een stem uit te brengen voor een partij of kandidaat, verschillend van hun meest geprefereerde keuze (Rosema, 2004; Bargsted & Kedar, 2007 en 2009; Abramson et. al., 2009 en Hobolt & Karp, 2010).

Op die manier gaat deze theorie er vanuit dat kiezers met een institutionele motivatie voor een andere partij zullen stemmen omdat dit een betere kans biedt op de regeringsvorming te beïnvloeden. Bijvoorbeeld kan een kiezer bereid zijn om voor haar tweede (meest geprefereerde) partij te stemmen als het onwaarschijnlijk is dat haar favoriete partij zal winnen en er een nauwe strijd is tussen de tweede en derde partij (Alvarez & Nagler, 1997; Abramson et. al., 2009 en Hobolt & Karp, 2010).

Deze gedachte gaat er vanuit dat kiezers enkel van hun stem afwijken op basis van een strategie die kan bijdragen tot een bepaald resultaat op geaggregeerd niveau. In praktijk echter, kan men (nog) andere redenen hebben om niet op zijn meest geprefereerde partij te stemmen.

Richard Lau en David Redlawsk (in Rosema, 2004: 5) stellen dat een manier waarop kiezers kunnen beslissen, afhankelijk is van de goedkeuring van een kandidaat door een bepaalde groep of door bepaalde personen.

De keuze die dan gemaakt moet worden heeft geen betrekking op 'sincere voting' (het volgen van eigen voorkeuren) noch op 'strategic voting' (stemmen voor een andere partij op basis van overwegingen met betrekking tot de verkiezingsuitslag). Dit betekent ook dat burgers 'non- sincere' stemmen zonder dat dit automatisch strategisch hoeft te zijn.

Dit houdt in dat het bepalen of burgers strategisch stemmen, beschouwd kan worden als een proces met twee stappen. De eerste stap heeft betrekking op het al dan niet 'sincere' of 'non- sincere' stemmen. Daarnaast wordt er in stap twee geoordeeld of de 'non- sincere' stem de bedoeling heeft om de uitkomst te beïnvloeden. Als dit het geval is, is de stem strategisch (Rosema, 2004).

3.2.3 Relevant onderscheid

Strategisch stemmen betekent dat kiezers hun keuze niet zo zeer baseren op evaluaties van concurrerende partijen maar op hun overwegingen betreffende de mogelijke uitkomsten van de verkiezingen.

Deze overwegingen worden gevormd op basis van gevoelens van de kiezer over mogelijke verkiezingsscenario's (Rosema, 2004; Abramson et. al., 2009).

We kunnen een onderscheid maken tussen twee vormen van 'strategic voting'. Het eerste type is 'seat maximizing' (Hobolt & Karp, 2010).

Dit is de focus van de meeste bestaande literatuur. De basisidee is dat kiezers zullen stemmen voor een concurrerende partij, in plaats van hun geprefereerde partij, om te voorkomen dat hun stem verspild is (Bargsted & Kedar, 2007 en 2009; Hobolt & Karp, 2010). Het tweede type is 'policy maximizing'.

De basislogica achter deze variant is dat kiezers zullen stemmen voor een andere partij om zo de regeringsvorming te beïnvloeden zodat het meest geprefereerde beleid uitgevoerd kan worden (Myatt, 2003; Bargsted & Kedar, 2007 en 2009; Abramson et. al., 2009 en Hobolt & Karp, 2010).

Eén van de redenen waarom de literatuur zich voornamelijk richt op 'seat maximizing' is omdat de dominante benadering van verkiezingen gebaseerd is op een inherente sanctionerende vorm waarbij kiezers de huidige verkozenen belonen of straffen op basis van prestaties uit het verleden en hen daarvoor aanzetten tot responsieve stemkeuze. Volgens deze sanctionerende benadering zijn electorale keuzes van nature uit retrospectief.

De idee achter 'policy maximizing' is inherent toekomstgericht of prospectief, want het is bezig met het te verwachten nut afgeleid van de mogelijke beleidskoers van een potentiële coalitieregering (Myatt, 2003; Bargsted & Kedar, 2007 en 2009; Abramson et. al., 2009 en Hobolt & Karp, 2010).

Deze gedachte is echter niet nieuw en kan ook terug gevonden worden in het baanbrekende werk van Downs (1957).

Austen- Smith en Banks (in Hobolt & Karp, 2010: 5) gaan verder en betogen dat kiezers uiteindelijk geïnteresseerd zijn in beleidsuitkomsten en niet in beleidsbeloften. Dit suggereert dat kiezers rekening houden met het beleidsvormingsproces, met inbegrip van de vorming van de overheid, bij het kiezen van een kandidaat of partij.

Wel moeten we benadrukken dat het strategisch stemmen kan verschillen door de aard van de coalitie. Met name wanneer partijen een mogelijke coalitie aankondigen voor de verkiezingen, hebben kiezers meer informatie wat ertoe kan leiden dat ze zich beter kunnen richten op een strategische stem en daardoor de mogelijkheid een strategische stem verhogen (Bargsted & Kedar, 2007 en 2009).

In navolging van de 'policy maximizing'- variant van strategisch stemmen kunnen we een onderscheid maken tussen drie deelvormen: 'threshold insurance policy', 'coalition targeted Duvergerian voting' en 'balancing strategy'.

Het eerste type is de '*threshold insurance policy*' waarbij kiezers de voorkeur geven aan een kleine coalitiepartner in plaats van hun voorkeurspartij om de mogelijkheid te versterken dat deze de kiesdrempel kan halen en dat zo de gewenste coalitie zou kunnen winnen (Abramson et. al., 2009 en Hobolt & Karp, 2010).

De tweede gedachte kunnen we omschrijven als '*coalition targeted Duvergerian voting*'. Dit type doet zich voor wanneer kiezers waarnemen dat hun favoriete partij waarschijnlijk niet zal kunnen deelnemen aan de coalitie. Ze stemmen niet voor hun eerste partij maar zoeken naar de meest geprefereerde partij die ze mogelijk achten als levensvatbare coalitiepartner (Myatt, 2003; Bargsted & Kedar, 2007 en 2009 en Hobolt & Karp, 2010).

Het derde en laatste type wordt '*balancing strategy*' genoemd.

Kiezers selecteren een andere partij dan hun favoriete partij met het oog op het verschuiven van het coalitiebeleid in de richting van hun eigen geprefereerde posities.

Omdat kiezers zich bewust zijn van het feit dat beleidsposities van hun voorkeurspartij zullen afzwakken door interne onderhandelingen in de coalitie, brengen zij een uitkomstgerichte stem uit waarbij andere coalitiepartners gekozen kunnen worden (die eigenlijk verschillen van hun eigen overtuigingen) die wel in de mogelijkheid zijn om het beleid in de richting te duwen van hun favoriete beleidspositie (Bargsted & Kedar, 2007 en 2009; Abramson et. al., 2009 en Hobolt & Karp, 2010).

Tot slot kunnen we ons afvragen of alle kiezers even vatbaar zijn voor het strategisch stemmen en meer bepaald of ze allemaal in dezelfde mate beïnvloed worden door hun verwachtingen of dat sommigen kunnen weerstaan of zich zelfs ontdoen van deze vooruitzichten.

Hiertegenover staan dan weer andere kiezers die zich hierdoor veel makkelijker laten leiden bij het bepalen van hun stem in verkiezingen. We kunnen echter twee eigenschappen van kiezers, zoals onderzocht door Bargsted & Kedar (2007 & 2009), presenteren die eventueel de impact van coalitieverwachtingen kunnen beïnvloeden.

Eerst en vooral moet er rekening gehouden worden met '*voter extremity*'.

We kunnen er vanuit gaan dat stemkeuze van extreme kiezers minder gevoelig is voor coalitie- overwegingen: "When the lesser of evils among viable partners is ideologically remote from the voter, she might stick with her sincere preference, ignoring coalition considerations; the lesser of evils might be just too evil in the eyes of an extremist contemplating a strategic compromise."

Daarnaast moeten we rekening houden met de sterkte van '*partisanship*'.

Men zou kunnen stellen dat het gewicht dat burgers toewijzen aan hun verwachtingen varieert naar gelang hun gehechtheid aan een partij (Bargsted & Kedar, 2007 en 2009)

3.2.4 Synthese: hoe in onze politieke context?

Eerst en vooral is het van belang om het verschijnsel van strategisch stemmen na te gaan in ons land. Hobolt & Karp (2010) hebben een studie uitgevoerd waarbij ze, met behulp van data van 'Comparative Study of Electoral System (CSES)', van 32 landen met verschillende electorale systemen bepalen hoe hoog het niveau van 'sincere voting' is.

Op basis van de federale verkiezingen in 2003 bekomen de auteurs dat van de Belgische bevolking 88.2 percent van de kiezers 'sincere' stemde. Dit betekent dat slechts 12.2 percent op basis van strategische redenen een nieuwe partij of kandidaten koos (ter vergelijking de gemiddelde score van strategisch stemmen in landen met een proportioneel kiessysteem en coalitieregeringen is 14.6 percent).

De vraag die terecht gesteld kan worden, is waarom we hier vergelijken met 2003. Het antwoord hierop is duidelijk. Recentelijk vond er in België een hervorming van het kiesstelsel plaats, die in werking is getreden met de verkiezingen van mei 2003. Deze nieuwe wet introduceerde twee grote veranderingen in het Belgische kiessysteem: een hervorming van de kieskringen zodat deze groter werden en de invoering van een kiesdrempel waarbij 5 percent van de stemmen gehaald moet worden¹⁰.

Het is echter belangrijk, als achtergrond voor deze eindverhandeling, om stil te staan bij de gevolgen hiervan voor N-VA (Hooghe, Maddens & Noppe, 2006).

In 2003 kwam N-VA op als onafhankelijke partij. We kunnen ons de vraag stellen hoe ze zich voorbereid hebben op deze verkiezing en wat de eerste implacties waren.

In de maanden voor de verkiezingen van 2003 werd het duidelijk dat N-VA maar ook Spirit zich zorgen zouden moeten maken omtrent de introductie van deze kiesdrempel. Beiden zijn opvolgers van de Volksunie, die in 1999 nog 8.82 percent van de stemmen kon behalen maar uiteenviel in 2001.

Voor beide partijen zou het een enorme uitdaging worden om de nieuwe drempel te behalen. N-VA was zich goed bewust van het feit dat zij slechts een kleine kans hadden om verkozenen te behalen voor het parlement. De partij wilde echter absoluut vast houden aan haar radicaal nationalistisch programma.

Ze stelden het halen van de kiesdrempel als hét basisthema van hun campagne door te kiezen voor de slogan: "De N-VA erin" (terwijl de traditionele grote partijen uitdrukkelijk deze drempel ontworpen hadden om de N-VA en andere

¹⁰ Het is niet het doel van deze masterproef om deze hervorming helemaal te bespreken. Dat zou ons ver buiten het bestek van dit onderzoek brengen. Voor een diepgaandere analyse verwijzen we u door naar (1) Hooghe, M., Noppe, J. & Maddens, B. (2003), *The Effect of Electoral Reform on the Belgian Election Results of 18 May 2003, Representation. Journal of Representative Democracy*, 39: 4, pags. 270-276 en (2) Noppe, J., Wauters, B. & Fiers, S. (2004), *Ingrijpende hervorming of storm in een glas water?*, *Samenleving en Politiek*, 11: 3, pags. 4-13.

kleine partijen uit het politieke systeem te filteren).

Voor N-VA was de verkiezingsnederlaag in 2003 behoorlijk bitter.

Bovendien verschenen er in de maanden nadien een aantal negatieve opiniepeilingen in de media waarop de leiders van CD&V en NVA aankondigden dat hun partijen hun krachten zouden bundelen in een kartel voor de regionale verkiezingen in juni 2004 (Hooghe, et. al., 2006).

We gebruiken in deze masterproef de theorie van het strategisch stemmen als mogelijke verklaring voor de overstap van kiezers naar N-VA. Na de verkiezingen van 2003 trachtten politieke wetenschappers de korte termijn- effecten en gevolgen van deze hervormingen te verklaren. Bijgevolg kunnen wij, in deze studie, ook kijken naar mogelijke lange(re) termijn- effecten van deze nieuwe wet uit 2003. Belangrijk hierbij is dat in de regionale verkiezingen van 2009 N-VA opnieuw opkwam als onafhankelijke partij, na deel te hebben uitgemaakt van een kartel met CD&V in 2004 en 2007. We stellen ons de vraag of deze hervorming een impact heeft gehad op kiezers die hun oude partij achter zich lieten en besloten strategisch op N-VA te stemmen.

De eerste hypothese luidt daartoe als volgt:

H1: *"Kiezers die oorspronkelijk stemden voor 'Partij X', besloten in de regionale verkiezingen van 2009 omwille van strategische redenen op N-VA te stemmen."*

Hierbij hebben we enerzijds aandacht voor de these rond 'seat maximizing' waarbij kiezers niet op hun oude 'Partij X' stemmen omdat hun favoriete partij er niet goed voor staat. Ze willen hun stem niet verspillen en om die reden kiezen ze voor N-VA. Daarnaast gebruiken we ook de tweede variant 'policy maximizing' met haar drie types.

Bij het 'threshold insurance policy' gaan we er vanuit dat kiezers niet langer op hun vertrouwde 'Partij X' stemmen maar N-VA verkiezen omdat deze partij anders de kiesdrempel niet zal halen.

De 'coalition targeted Duvergerian voting' variant stelt, specifiek voor dit onderzoek, dat burgers afstappen van hun stem voor 'Partij X' omdat deze waarschijnlijk niet zal kunnen deelnemen aan de coalitie.

Om die reden kiezen ze voor N-VA omdat ze deze partij wel als een mogelijke coalitiepartner percipiëren.

Tot slot passen we de 'balancing strategy' toe waarbij we stellen dat kiezers niet meer op hun oude 'Partij X' stemmen maar overstappen op N-VA om op die manier het beleid trachten te sturen in hun meest geprefereerde richting.

3.3 Persoon Bart De Wever

Om de tweede hypothese, 'persoon Bart De Wever', in deze masterproef vorm te kunnen geven, maken we gebruik van theorie uit de politieke communicatie.

We richten ons hier op literatuur rond personalisering van de politiek en bespreken hiervan dan ook de belangrijkste ideeën die nuttig zijn voor deze masterproef. Om N-VA echter concreter te kaderen in de theorie van personalisering is verder en specifiek onderzoek aangewezen.

3.3.1 Inleiding

De trend die over de jaren heen (in democratieën) aan belang gewonnen heeft, is de toenemende mate van personalisering van de politiek en het beleid (Karvonen, 2007). Zo worden overheden tegenwoordig bijvoorbeeld vernoemd naar hun leider (Van Rompuy I, Letermé II,...). Deze focus op leiders vinden we terug in zowel presidentiële als parlementaire systemen. Hierbij aansluitend is een veel gebruikte andere verklaring de groei van de elektronische media.

Deze worden beschouwd als een cruciaal onderdeel in de vorming van de overheidscommunicatie naar de kiezers en hoe ze deze willen beïnvloeden.

Verder gebruiken partijleiders de media om zichzelf te presenteren en om zo meer mensen aan te spreken waarmee ze hopen om meer stemmen te krijgen (Swanson & Mancini, 1996 en Graber, 2000 en McAllister, 2007).

Kortweg kunnen we stellen dat personalisering zich voordoet wanneer de politicus wordt uitgespeeld ten koste van de partij (Karvonen, 2007).

3.3.2 Achterliggende theorie: personalisering

3.3.2.1 Definitie

Steeds meer duikt het begrip personalisering op als men het heeft over het veranderende aanzicht van de politiek. Het is echter op deze manier veelal onduidelijk wat precies met het begrip bedoeld wordt.

Over het algemeen worden in de literatuur twee soorten van politieke personalisering onderscheiden. In het ene geval is er sprake van personalisering als personen de standpunten van hun partij weergeven.

Politiek wordt dan wel meer een strijd tussen personen, veelal politieke leiders, met verschillende standpunten en kwaliteiten (Van Aelst 2002/4).

We gaan er vanuit dat deze vorm van 'candidate- centered politics' stilaan een norm wordt in het hedendaags campagne voeren. Dit blijkt uit alle debatten en analyse programma's waarin partijleiders als boegbeelden van de partij komen spreken of de discussie met hun opponenten aan gaan.

Wat ons wel opvalt in onze case van de N-VA is dat Bart De Wever hierin zeer belangrijk is voor zijn partij: hij is hét uithangbord in de media en bij politieke debatten. Het is echter opmerkelijk dat in een groeiende politieke partij hij werkelijk boven zijn partij uitstijgt.

Een tweede, verregaandere vorm van personalisering is het inzoomen op de individuele kenmerken en het privéleven van de politicus. Dit gebeurt minder in de traditionele nieuwsberichtgeving, maar eerder in allerlei weekbladen, talkshows, en spelprogramma's. In die media wordt het politieke ondergeschikt aan het private en is er zelfs sprake van 'emotionalisering', waarbij het spreken over persoonlijke ervaringen en emoties centraal staat. Verschillende auteurs grijpen terug naar Richard Senett en zijn boek "The fall of public man". Ze zijn het eens over de kern van de zaak: niet de politicus, maar de mens erachter staat centraal. Het uiteindelijke doel is dat de mensen de politici ook kunnen beoordelen op basis van criteria waarmee we een goede buur of sympathieke collega onderscheiden (Van Aelst, 2002/4). Het grote publiek had de kans om kennis te maken met de persoon achter de politicus Bart De Wever in januari / februari 2009 toen hij zijn verschijning maakte in de populaire quiz op de Vlaamse televisie VRT; De Slimste Mens ter Wereld. Gedurende een aantal weken was Bart De Wever in staat om zijn tegenstanders te verslaan. Dankzij zijn succes in het quizprogramma, wat overigens het meest bekeken programma was, kwam Vlaanderen in contact met een langdurige blootstelling van Bart De Wever. Wat echter sterk opviel is het feit dat hij zijn standpunten daar niet verloochende en tegelijkertijd heel relativerend over kwam. Heel wat opiniestukken stellen dat dit het grote succes was van de N-VA in de verkiezingen. Maar zoals in de inleiding van deze masterproef aangehaald werd, stellen we dat dit als enigste verklaring veel te kort door de bocht zou zijn.

3.3.2.2 Oorzaken

In Van Aelst (2002/4) vinden we terug dat in het laatste decennium er sprake is van een duidelijke toename van een voortschrijdend moderniseringsproces.

Meer specifiek worden er in navolging hiervan twee oorzaken aangeduid: crisis van de politieke partijen en de rol van de media, met name de televisie.

Er is ook een derde verklaring die betrekking heeft op de emotionalisering van de politiek. In grote lijnen wordt gesproken van een 'Americanization' van de Europese politiek (vb: Swanson & Macini, 1996 en De Landtsheer, 2004).

De eerste en de derde verklaring lijkt ons niet zozeer relevant voor deze materproef en wordt hier dan ook niet verder besproken.

De rol van media, meer bepaald televisie, is echter wel belangrijk aangezien dit de basis vormt voor de vorming van het beeld rond Bart De Wever.

3.3.3 Rol van de media

3.3.3.1 Algemeen

Hoewel de media in het algemeen een persoonlijke aanpak van het nieuws voorstaan, heeft vooral televisie het proces versterkt. De politiek was van bij het begin gepersonaliseerd, maar de personalisering is in de laatste decennia meegegroeid met de televisie (Swanson & Macini, 1996; Hart, 1999; Van Aelst, 2002/4 en Witte, 2002) (en tegenwoordig ook steeds meer met het internet). Kranten en tijdschriften kunnen wel een gepersonaliseerd verhaal vertellen, maar het vraagt nog heel wat verbeelding van de lezer om zich daarin in te leven. Televisie kan zulk verhaal ondersteunen met datgene wat ze best in beeld kan brengen: gezichten (Van Aelst, 2002/4). Hier kan er met veel succes een pseudo face-to-face relatie en een schijnintimiteit geschapen worden. De sociale afstand tussen publiek en politicus wordt op die manier schijnbaar gereduceerd, wat de betrokkenheid bij het onderwerp eveneens verhoogt (Van Dijk, 1997; Van Zoonen, 1998; Hart, 1999; Witte, 2002 en Karvonen, 2007). Het scheppen van een "second hand reality" is hoofdzakelijk gebaseerd op het principe dat de toeschouwer een hoog geloofwaardigheidgehalte toekent aan tv-verslaggeving (Witte, 2002). En vermits deze beelden meestal beter blijven hangen dan de uitleg die erbij verschaft wordt, is personalisering een logisch gevolg; "television turns faces into arguments" (Van Aelst, 2002/4).

We stellen dat dit idee belangrijk was voor N-VA omdat zij als relatief jonge partij (hoewel berustend op een sterke ideologische basis: infra) nood hadden aan een platform om zichzelf te kunnen voorstellen en op die manier ook herkenbaar te worden bij het grote publiek. Ook partijen vinden het eenvoudiger om hun partijstandpunten te verwoorden via een politicus met persoonlijkheid dan met een eenvoudig persbericht.

3.3.3.2 Televisie en het belang van personen in politiek

Zoals hierboven reeds aangehaald werd, is het vooral via de televisie dat de burger zijn of haar politieke 'impressies' verwerft, die weinig te maken hebben met politieke meningsvorming over onderwerpen. Bij verkiezingen is er nauwelijks nog sprake van het voeren van een debat over duidelijke onderwerpen en waarden. De politicus wordt in de rol van "performer" gedrukt en de beste "performer" wint de verkiezingen (Graber, 2000 en De Landtsheer, 2004). In eerste instantie zouden we kunnen aannemen dat dit voor de N-VA niet op gaat aangezien ze de nadruk leggen op duidelijke politiek met inhoud, zonder terug te vallen op electoraal populisme. Toch moeten we hierbij een kanttekening plaatsen. Eén van de eerste acties waarmee Bart De Wever enige bekendheid kon verwerven, was een provocerende 'reis' op 7 januari 2005. Hij reed met twaalf kleine vrachtwagens geladen met 226 miljoen nagmaakte bankbiljetten van 50 € naar de hydraulische lift van Strepv-Thieu in Wallonië die nauwelijks wordt gebruikt. Het doel van zijn actie was de bewustwording en stopzetting van de jaarlijkse overdracht van € 11,3 miljard van Vlaanderen naar Wallonië en om te pleiten voor echte solidariteit (Roctus, 2010).

Door deze focus op politici wordt politiek teruggebracht tot een aangelegenheid van strikt individuele en persoonlijke aard, de politieke strijd tot persoonlijke rivaliteiten, het politieke conflict gereduceerd tot conflicten en problemen tussen individuen, waarin de structurele achtergronden sterk verwaarloosd zijn en de realiteit versluierd wordt. Politieke wordt, op die manier, dus voorgesteld onder de vorm van allianties tussen individuen, en niet als de resultante van sociale krachtverhoudingen en een machtsstrijd tussen groepen, bewegingen en organisaties (Van Dijk, 1997 en Witte, 2002).

Charisma, persoonlijkheid en de indruk die een politicus maakt, zijn bepalend geworden voor de politieke meningsvorming (De Landtsheer, 2004).

De focus wordt gericht op fysieke kenmerken, op zijn/haar temperament en karakter, op de manier van spreken, de houding, enz. Het belang van "performance" en "image building" neemt hierdoor sterk toe in het politieke bedrijf, vooral tijdens electorale campagnes. Persoonlijkheidscultus en vorming van politieke 'vedetten' worden onderdelen van strategie en tactiek (Witte, 2002).

3.3.4 Vlaamse situatie

Zoals hierboven gesteld, wezen wetenschappers erop dat televisie het beeld van kandidaten bepaalt door te focussen op persoonlijke eigenschappen. Zo worden ze direct beschikbaar in het hoofd van de kiezer met als gevolg dat ze zwaarder doorwegen bij het vellen van een politiek oordeel; bij evaluaties van kandidaten of de eigenlijke stemkeuze (Hayes, 2009).

Het succes van de N-VA kan dus, in navolging van de literatuur hierboven, voor een deel toegewezen worden aan de persoonlijkheid van Bart De Wever.

We kunnen dit dan ook benaderen vanuit het concept 'charisma' of zoals Weber het beschreef: "a certain quality of an individual personality, by virtue of which he is set apart from ordinary men and treated as endowed with supernatural, superhuman, or at least specifically exceptional powers or qualities.

These are such as that they are not accessible to the ordinary person, but are regarded as of divine origin or as exemplary, and on the basis of them the individual concerned is treated as a leader [...]' (in Roctus, 2010: 13).

Hoe kiezers politici beoordelen, is dus van groot belang bij het uitbrengen van hun stem. Kiezers kunnen politici evalueren aan de hand van hun aanvoelen tegenover deze persoon. Ze zullen berusten op hun sympathie of antipathie tegenover de opkomende kandidaat (Caprara & Zimbardo, 2004). Uit een onderzoek van Canvas, het tweede kanaal van de Vlaamse openbare omroep 'Vlaamse Radio en Televisie' (VRT), werd onder 2015 mensen gepeild naar het imago van een aantal politici (Terzake, 2009). Onder andere volgende kwaliteiten werden door mensen toegeschreven aan Bart De Wever: standvastig en eerlijk (48%), beschaafd (38%), een man die houdt zich aan zijn woord houdt

en zijn dossiers kent (20%), een man gewaardeerd voor zijn sarcastische humor (35%), een leider (24%), met charisma (16%) (...) een persoon waarmee ik graag een glas drinken zou drinken (49%). Deze gepercipieerde kwaliteiten zorgen voor een sterk(er) geloof in en appreciatie van Bart De Wever. Walgrave en Van Aelst (2001) wijzen in dit verband op een belangrijk voordeel van personalisering, namelijk dat het drempelverlagend kan werken. Het is denkbaar dat mensen die totaal geen politieke interesse hebben, aangemoedigd kunnen worden door een grappig of sympathiek politicus in bijvoorbeeld een tv- programma.

Samenvattend kunnen we stellen dat de politiek, op zichzelf, gekenmerkt wordt door een sterke mate van personalisering. Zeker in moderne verkiezingscampagnes ligt de nadruk steeds meer op personen en zijn partijen en politici zich hier ook van bewust.

De rol van televisie in het benadrukken van bepaalde persoonlijke kenmerken, zoals bijvoorbeeld de humor van Bart De Wever tijdens 'De Slimste Mens', zorgen ervoor dat kiezers hun perceptie van kandidaten steeds meer baseren op hun sympathie voor en afkeur van kandidaten.

De hype die ontstond rond de persoon van Bart De Wever kan een mogelijke verklaring zijn voor kiezers om op N-VA te stemmen. De tweede hypothese van dit onderzoek luidt daarom:

H2: *"De persoon 'Bart De Wever' was de reden dat kiezers afstand namen van 'Partij X' en hun stem uitbrachten voor N-VA."*

Onze stelling gaat er vanuit dat wisselende kiezers uit de andere partijen Bart De Wever zullen aangeven als belangrijke motivatie om de overstap naar N-VA te maken. Indien dit het geval is, kunnen we aannemen dat in het Vlaamse politieke landschap voor de nieuwe N-VA- kiezers Bart De Wever een pullfactor was.

3.4 Ideologie

De laatste hypothese 'ideologie' wordt opgebouwd aan de hand van de 'agenda-setting'- idee en meer bepaald de theorie omtrent 'issue- ownership' van partijen in een politiek landschap. Hieronder wordt besproken wat relevant geacht wordt voor deze masterproef.

3.4.1 Inleiding

"This is the art of politics: to find some alternative that beats the current winner. (...) If the alternative appears unattractive, then it is dropped, probably never to be heard of again. But if it should attract some response, it is started on a life of its own. (...) This is why a new issue is raised by one person, why it is stolen by another, why still others jump on the band wagon, why still other combine the alternatives in novel ways. In this way, the market for alternatives is very much like the market for products in which proliferation is motivated by the desire of producers to make money". Dit citaat van Riker (in Dylla, 2009: 2) leek ons veelzeggend en uiterst relevant om deze paragraaf mee te beginnen.

Sommige politieke partijen worden door burgers in staat geacht beter om te kunnen gaan met bepaalde politieke kwesties. Zo hebben bepaalde partijen veel geloofwaardigheid: hun beleidsoplossingen met betrekking tot een 'issue' geniet een algemene steun van het publiek. Er wordt gezegd dat deze partijen eigenaar zijn van een 'issue' (Van Der Brug, 2004; Walgrave & De Swert, 2007; Dylla, 2009 en Walgrave, Lefevre & Nuytemans, 2009). Sociaal- democratische partijen worden, in veel Europese landen, beschouwd als 'eigenaars' van topics omtrent het welzijn, terwijl de groene partijen grotendeels gerelateerd worden aan milieuvraagstukken.

De 'saliency' van een 'issue' (of dit issue nu belangrijk geacht wordt of niet voor de kiezers) gecombineerd met het 'issue- ownership' kunnen we omschrijven als een belangrijke determinant bij het stemmen. Dit wil echter niet zeggen dat iedereen vindt dat die partij daarvoor de beste oplossing aanreikt. Concreet overstijgt 'issue- ownership' de politieke voorkeur (Walgrave, Lefevre & Nuytemans, 2009).

3.4.2 'Issue- ownership' en de N-VA

3.4.2.1 Achtergrond

De oorsprong van de theorie omtrent 'issue- ownership' kan worden teruggebracht tot Stokes zijn kritiek op het 'proximity model' zoals voorgesteld door Downs in 1957. In dit ruimtelijke model van Downs worden kiezers en partijen voorgesteld door posities in een beleidsruimte. De kiezers hebben een eigen optimale positie en hebben percepties over de posities van de partijen. Het model voorspelt dat kiezers deze posities van partijen vergelijken met hun optimale plaats. Vervolgens stemmen ze op de partij het dichtst bij hun posities in deze ruimte (Budge, Hoffenbert & Klingemann, 1994; Van Der Brug, 2004; Pogorelis, Maddens, Swenden & Fabre, 2005 en Dylla, 2009).

Stokes stelde echter dat een positionele vertegenwoordiging van politieke actoren niet altijd een realistisch beeld van politieke conflicten kan weergeven. Niet alle conflicten hebben betrekking op posities van 'issues' waar actoren het oneens zijn met het doel dat bereikt moet worden.

In plaats daarvan treden er, in veel gevallen, conflicten op die handelen over 'valence issues'. Dit zijn algemeen gewilde doelen zoals bij voorbeeld een hoge werkgelegenheid of een proper milieu. Actoren zijn het oneens over de middelen waarmee deze doelen bereikt moeten worden of over de prioriteit van deze doelstellingen. Bij 'valence issues', beargumenteert Stokes, hebben alle actoren dezelfde positie in de beleidsruimte. Deze 'issues' passen dus niet in het 'proximity model' omdat de voorkeuren van kiezers en partijen niet verdeeld zijn over verscheidene beleidsopties. Volgens Stokes zijn de keuzes die het volk moeten nemen, vaak deze 'valence issues' (Van Der Brug, 2004).

Denkende aan de politieke context van de regionale verkiezingen van 2009 kunnen we hiervan enkele voorbeelden terug vinden.

Zo blijkt uit een analyse van Deschouwer, Delwit, Hooghe & Walgrave (2010) dat de financiële crisis, de sociale zekerheid en de werkloosheid (in beide delen van het land) de belangrijkste stemmotieven waren. Deze nadruk op de financiële crisis kan echter een dubbele betekenis hebben. Zo kon ze de rol van 'passe partout' stemmotivatie gespeeld hebben. Ze kon verschillende betekenissen en interpretaties gekregen hebben en zo voor de kiezers van N-VA sterk communautair gekleurd zijn.

Algemeen kan er gesteld worden dat in Vlaanderen in eerste instantie 8.1 percent van de kiezers aangaf gemotiveerd te zijn door het thema van de staatshervorming. Het is echter interessant om na te gaan of dit misschien meer meespeelde voor de kiezers die besloten over te stappen naar N-VA. We trachten in deze masterproef te achterhalen of dit een geldig motief was voor de wisselende kiezers.

3.4.2.2 'Salience' theorie

In navolging van Stokes werd de 'salience' theorie ontwikkeld.

Partijen accentueren, vanuit een bepaalde historische context, selectief bepaalde thema's waarvan zij denken dat zij daaromtrent een goede reputatie hebben en benadrukken deze ook expliciet in campagnes (Van Der Brug, 2004; Pogorelis et. al., 2005 en Dylla, 2009).

Budge en Farlie (in Pogorelis et. al., 2005: 994) omschrijven dit goed: "Parties (...) do not compete by arguing directly with each other, but by trying to render their own areas of concern most prominent".

Bovendien hebben Petrocik (1996) en Budge & Farlie (in Van Der Brug, 2004: 211) aangetoond dat geaggregeerde verkiezingsresultaten voor een groot deel verklaard kunnen worden door de 'salience' van bepaalde issues voorafgaand aan de verkiezingen. Deze belangrijke bevinding is een sterke ondersteuning voor de 'issue- ownership'- theorie, waaruit blijkt dat partijen hun electorale uitkomsten kunnen beïnvloeden door de 'salience' van 'hun' 'issues' te verhogen. De 'salience theorie' omtrent partijcompetitie is dus een vruchtbare benadering voor het verklaren van gedrag van partijen (Budge et. al., 1994 en Van Der Brug, 2004).

Met dit idee in het achterhoofd kunnen we aannemen dat N-VA haar succes deels te danken heeft aan de chaotische situatie die ontstond in 2004 rond het splitsen van Brussel – Halle – Vilvoorde (B-H-V) en de daarop volgende communautaire impasse sinds 2007. Hoewel dit eigenlijk een federale aangelegenheid is, merken we op basis van het partijprogramma dat dit, onderliggend toch, van belang was in de regionale verkiezingen van 2009.

Dit werd bijvoorbeeld duidelijk uit de campagneslogan:

"Afrít Vlaanderen – Uítrít Crisis" (N-VA, 2009).

Verder blijkt dit eveneens uit de twee volgende voorbeelden uit het partijprogramma: (1) "Het voorbije jaar heeft aangetoond dat dit land niet meer werkt. België KAN het niet. En dat op een moment dat de financiële en economische crisis ongemeen hard toeslaan! Het is op het federale niveau onmogelijk geworden om nog doortastende maatregelen te nemen die onze welvaart en welzijn verzekeren." (2) "In Vlaanderen kan er nog wel bestuurd worden. Kijk maar naar het KBC - dossier. In Vlaanderen staan de neuzen in dezelfde richting. Kijk maar naar de aanpak voor de auto - industrie. In Vlaanderen kijken we vooruit. Als het op zorg en bescherming aankomt, nemen we nu al het heft in handen met de Vlaamse zorgverzekering. Vlaanderen WIL het wel, maar MAG niet voluit gaan" (N-VA, 2009).

Op die manier kunnen we er vanuit gaan dat dit ook in de hoofden van de kiezer een rol speelde. Omdat dit gedurende een vijftal jaar bleef (en blijft) aanslepen, brengt dit met zich mee dat dit thema 'leefde' (en nog steeds leeft) onder de Vlaamse kiezers. We kunnen stellen dat heel wat burgers hiervan genoeg hadden en (on)bewust een signaal trachtten uit te zenden naar de regerende politieke partijen op Vlaams en federaal niveau.

3.4.2.3 'Issue- ownership'

Terwijl 'issue- salience' verwijst naar het belang van een issue voor een bepaalde partij bij verkiezingen, kunnen we 'issue- ownership' definiëren als herhaalde 'salience' van een bepaald 'issue' gedurende een langere periode.

Hier wordt er eigenlijk abstractie gemaakt van het standpunt dat partijen en kiezers innemen. (Pogorelis et. al., 2005).

Volgens deze theorie worden politieke partijen na een tijd sterk geassocieerd met een aantal thema's. Daardoor nemen de burgers aan dat een partij het meeste competent is om die 'issues' te behandelen waarmee ze wordt geassocieerd (Petrocik, 1996; Holian, 2004; Dylla, 2009 en Walgrave et. al., 2009).

Het linken van issues aan partijen helpt de kiezer om een beeld te scheppen van de politieke wereld (Holian, 2004). Standpunten van mensen over bepaalde beleidsthema's blijven relatief stabiel doorheen de tijd, zoals studies aantonen, maar hun perceptie over het belang van deze thema's verandert voortdurend (Page & Shapiro in Walgrave et. al., 2009: 154). Met andere woorden de 'issue-salience' van kiezers is variabel en dat levert electorale veranderingen.

'Issue- ownership' wordt algemeen beschouwd als eerder stabiel. De oorsprong van partijen bepaalt hun daaropvolgende 'issue- ownership': "Parties sustain an identity that is anchored in the cleavages and issues that gave rise to their birth" (Klingemann et. al. in Walgrave et. al., 2009: 155). Partijen worden gelijkgesteld met hun primaire, historische positie die moeilijke veranderd kan worden.

Zoals in hoofdstuk twee beschreven werd, is de N-VA ontstaan uit de Volksunie die werd opgericht in 1954. Het thema 'Vlaams nationalisme' werd lange tijd gelieerd aan de Volksunie. In de jaren 90 ging het echter slechter en slechter met de partij wat leidde tot de gekende breuk in 2001.

Het Vlaams nationalisme leek te verdwijnen uit het Vlaamse politieke landschap. Later dat jaar werd, vanuit de hoofdgedachten van de Volksunie, een nieuwe partij opgebouwd: de N-VA. Op basis van haar lange voorgeschiedenis en voortbouwende op de Volksunie werd het snel duidelijk dat N-VA het nationalistische thema zou opeisen. Ondanks hun ideologische achtergrond bleef het van groot belang om als nieuwe kleine partij dit thema te blijven benadrukken.

Samenvattend kunnen we er vanuit gaan dat door de jarenlange politieke discussies omtrent B-H-V er heel wat burgers gefrustreerd achter bleven. Op die manier steeg de 'salience' van een staats hervorming. Hoewel het in 2009 ging om regionale verkiezingen, zat dit echter verankerd in de gedachten van enkele kiezers. Omdat we N-VA beschouwen als eigenaar van de thema's omtrent Vlaams nationalisme en staats hervorming, leek dit voor heel wat mensen een licht aan het einde van de tunnel. Op die manier komen we tot de laatste hypothese van dit onderzoek:

H3: *"Op basis van de ideologie van N-VA en als eigenaar van het thema 'staats hervorming', besloten oorspronkelijke kiezers van 'Partij X' de overstap naar N-VA te maken."*

3.4.3 Synthese

Budge & Farlie (in Walgrave & De Swert, 2002: 7) toonden empirisch aan dat partijen verkiezingen wonnen op basis van hun issues. We trachten in dit onderzoek te achterhalen in hoeverre de issues en ideologische basis van N-VA het verschil konden maken voor kiezers om op N-VA te stemmen. In de meeste democratieën zijn kiezers geleidelijk aan volatieler geworden. Dat wil zeggen dat ze meer van partij wisselen dan voorheen en dat ze minder trouw zijn aan één partij. Tussen twee verkiezingen door wisselt op deze moment in België tussen de 25 percent en 30 percent van de kiezers van partij (Deschouwer, et. al., 2010). Het versterken en handhaven van bepaalde items blijft dus zeer belangrijk voor partijen in het Vlaamse (en Belgische) politieke landschap. Belangrijk om te benadrukken is dat 'issue- ownership' niet verkregen wordt door systematische en arbeidsintensieve tussenkomsten in het parlement waarbij constant dezelfde issues benadrukt worden. Het is eerder het partijprogramma dat de kern van het partijprofiel bevat en waar we bijgevolg de kernissues uit kunnen afleiden. Bovendien is het belang van de media, bovenop de partijcommunicatie, niet te onderschatten (Walgrave & De Swert, 2007). Deze theoretische aannames worden bevestigd voor de Belgische context in een onderzoek van Walgrave & De Swert (2007). Ze spreken van een wederzijds versterkend effect, waarbij partijprogramma's invloed hebben op de percepties van burgers op lange termijn. Mediaberichtgeving daarentegen heeft een meer onmiddellijk effect op korte termijn. Wetenschappers spreken in dit verband van een 'priming'- effect om te verwijzen naar het feit dat media- aandacht voor bepaalde issues er toe kan leiden dat kiezers met deze thema's rekening houden bij hun evaluatie van politieke actoren en in hun stemgedrag. Voor de haalbaarheid van deze studie wordt er echter geen specifiek onderzoek verricht naar de eventuele rol van de media in het mogelijk benadrukken van thema's van de N-VA. We zijn enkel op zoek naar de motieven van de wisselende kiezers. Er wordt dan ook verder niet dieper ingegaan op de bestaande theorie hieromtrent.

IV. METHODE EN DATA

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de methodiek van het onderzoek toegelicht.

De analyses gebeuren aan de hand van de PARTIREP¹¹- data¹².

Hierbij is het belangrijk te vermelden dat de opbouw en variabelen van deze dataset niet ontworpen zijn voor het onderzoek van deze masterproef.

Ze bieden echter wel een rijke bron aan informatie voor het oplossen van de vraagstelling uit deze thesis. Eerst lichten we kort het design van het onderzoek toe. Daarna wordt de methode bediscussieerd die gebruikt werd bij het verzamelen van de data. Verder bespreken we welke variabelen we uit het databestand geselecteerd hebben en welke we zelf, op basis van de gegevens uit het PARTIREP- bestand, aangemaakt hebben. Tot slot schetsen we de werkwijze van de analyses die hieronder, in het volgende hoofdstuk, uitgevoerd worden.

4.2 Design

Dit onderzoek tracht antwoord te geven op de vraag hoe het electorale succes van N-VA bij de regionale verkiezingen in 2009 verklaard kan worden.

We trachten dit te achterhalen door aandacht te besteden aan de kiezers die voordien op een andere partij (dan N-VA) stemden maar nu besloten de overgang naar N-VA te maken. Om hun motieven hiervoor te kunnen terugvinden, hanteren we de drie pistes die hierboven in de literatuurstudie uitgewerkt werden.

Deze masterproef behelst een kwantitatief data- onderzoek. De meeste onderzoeken spitsen zich ofwel toe op een kwalitatieve benadering ofwel een kwantitatieve benadering. Kwantitatief onderzoek maakt gebruik van numerieke data om een of meerdere hypothesen, ontstaan uit theorie, voldoende gestoffeerd te testen. Een voordeel van deze gekozen benadering voor dit onderzoek, is te vinden in de duidelijkheid van de resultaten.

¹¹ "PARTIREP is an Interuniversity Attraction Pole (IAP) funded by the Belgian Science Policy. It involves the universities of Antwerp (UA), Brussels (VUB and ULB), Leiden (Universiteit Leiden), and Leuven (KULeuven)" (Partirep, 2007a). Voor meer informatie verwijzen we u door naar de website www.partirep.eu.

¹² Deze werd verkregen via de onderzoeksgroep M²P, 'Media Middenveld Politiek', die verbonden is aan de Universiteit Antwerpen. Voor meer informatie verwijzen wij u door naar stefaan.walgrave@ua.ac.be of jonas.lefevre@ua.ac.be.

Bovendien, en nog belangrijker, wordt deze onderzoeksmethode gekenmerkt door een hoge generaliseerbaarheid en replicatie. Op basis van een representatieve steekproef, zoals ook die van de PARTIREP- survey is, kunnen conclusies getrokken worden voor de populatie. We kunnen dus met dit onderzoek uitspraken doen over de motieven van de wisselende Vlaamse kiezers voor het uitbrengen van een stem voor N-VA. Verder kunnen gegevens uit kwantitatief onderzoek op zeer heldere wijze causale verbanden tussen variabelen weergeven (Bryman, 2004: 62-70).

Op basis van PARTIREP- data wordt in deze masterproef een longitudinale case-study onderzocht. Deze twee concepten moeten we even kort toelichten.

Omdat de respondenten op meerdere tijdstippen ondervraagd werden, is het mogelijk om de antwoorden uit verschillende perioden met elkaar te vergelijken en op die manier ontdekken welke veranderingen er zijn opgetreden (Burnham, Gilland, Grant & Layton-Henry, 2008). In dit onderzoek is het de bedoeling om de kiezers die veranderden te kunnen opsporen en de achterliggende gedachten (van hun veranderend stemgedrag) te kunnen achterhalen.

Daarnaast gaat deze eindverhandeling in op één case, namelijk de N-VA.

Er wordt getracht om te verklaren waarom de kiezers die N-VA heeft kunnen winnen, deze overstap hebben gemaakt. We hebben specifiek aandacht voor de motieven die deze (nieuwe) kiezers hebben bij het uitbrengen van hun (nieuwe) stem op N-VA. Bovendien moeten we hier ook wijzen op een comparatieve component van het onderzoek omdat onze case vergeleken wordt met andere partijen in het Vlaamse politieke landschap.

4.3 Methode

De dataverzameling voor het verkiezingsonderzoek van PARTIREP heeft een specifieke methode. Het onderzoek verliep in drie golven, waarbij normaliter telkens dezelfde groep kiezers ondervraagd werd. De eerste golf behelst de periode 21 februari tot 23 mei 2009. Dit waren 'face- to- face' interviews van een veertigtal minuten met 2331 Vlaamse en Waalse kiezers. Wegens financiële redenen konden Brusselse kiezers hierin niet mee opgenomen worden.

De tweede golf liep van 25 mei tot 6 juni 2009. Hierin werden 1845 kiezers telefonisch geïnterviewd. De overigen konden niet bereikt worden of weigerden hun deelname aan deze golf.

Tot slot hield de derde golf de periode 22 juni tot 24 augustus 2009 in (wat betekent dat die plaats vond na de regionale verkiezingen van 2009). Nu werden 1698 kiezers opnieuw, voor de derde maal, ondervraagd. De gegevens die hieruit verwerkt werden, leverden informatie op over stemgedrag bij de regionale verkiezingen van 2009 maar ook over bijvoorbeeld mediagebruik, politieke kennis, politieke participatie, inter-persoonlijke communicatie over politiek & bepaalde thema's maar ook verschillende ideologische en filosofische overtuigingen.

Uit het Rijksregister werd de officiële steekproef voor het onderzoek op toevallige wijze getrokken. Deze steekproeftechniek houdt in dat we er vanuit kunnen gaan dat het een representatieve staal is van de bevolking. Bijgevolg werden enkel kiezers geïnterviewd die op deze wijze geselecteerd werden, ook al kon dit gepaard gaan met verscheidene pogingen om ze thuis te kunnen interviewen (Partirep, 2007b en Deschouwer, et. al., 2010).

4.4 Data

Op basis van de antwoorden van respondenten in interviews, uitgevoerd door TNS Dimarso in opdracht van PARTIREP, werd een SPSS databestand aangemaakt. De vragen werden omgezet in variabelen waarmee verschillende analyses uitgevoerd kunnen worden. De vragenlijsten werden door de auteur van deze masterproef grondig nagekeken en de relevante variabelen voor dit onderzoek werden in de analyses gebruikt (in 'Bijlage 1' vindt u de door ons geselecteerde vragen terug zoals ze tijdens het onderzoek aan de respondenten gevraagd werden).

4.4.1 Afhankelijke variabelen

De afhankelijke variabelen van dit onderzoek hebben betrekking op de kiezers die hun oude partij achter zich lieten en kozen om op N-VA te stemmen. Om dit op heldere en goede manier te kunnen conceptualiseren, hebben we gekozen om dichotome variabelen op te bouwen op basis van bestaande informatie uit het PARTIREP- databestand. Een dichotome variabele betekent dat er telkens slechts twee categorieën terug te vinden zijn, namelijk nul en één.

De aangemaakte dummies hebben volgende samenstelling; nul betekent dat we de respondent beschouwen als een vaste 'Partij X- kiezer' en één staat voor de overgang van een kiezer van 'Partij X naar N-VA'.

De eerste groep (0) vaste kiezers bestaat uit respondenten die aangegeven hebben in 2007 voor 'Partij X' te hebben gestemd en ook in de laatste golf (wat betekent na de verkiezingen) antwoordden dat 'partij X' de partij was waarvoor ze gekozen hebben. De andere groep (1) met nieuwe N-VA- kiezers is op gelijkaardige wijze samengesteld. Dit omvat respondenten die geantwoord hebben dat in 2007 hun stem naar 'Partij X' ging maar in de laatste golf aangegeven hebben dat ze op N-VA gestemd hebben.

Voor het eerste deel van deze twee groepen, werd telkens deze eerste vraag gebruikt: *"Tijdens de vorige verkiezingen van zondag 10 juni 2007 kon u stemmen voor het federaal parlement. Op welke partij heeft u toen gestemd voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers?"*

Daarnaast gebruikten we de antwoorden van de respondenten met betrekking tot hun definitieve stemkeuze in juni 2009. Informatie hiervoor werd verzameld met een tweede vraag: *"Op zondag 7 juni moest u stemmen voor de verkiezingen voor het Vlaams Parlement. Op welke partij heeft u gestemd?"*

Bij de opbouw van deze variabelen hebben we geen rekening gehouden met de antwoorden van de respondenten op de tweede vraag die ook gesteld werd in golf 1 (voor de campagne) en golf 2 (tijdens de campagne).

Dit omdat we zoveel mogelijk kiezers willen betrekken en bijgevolg de 'n' zo groot mogelijk houden in de analyses. De periode die liep van de federale verkiezingen in 2007 tot na de regionale verkiezingen in 2009 bevat de meeste wisselende respondenten. Verder gaan we er ook vanuit dat we pas uit golf 3 echt kunnen afleiden wat kiezers denken vermits de fluctuatie tussen golf 1 en golf 2 nog zeer sterk is. Zo blijkt uit Deschouwer (et. al., 2010) dat er tijdens de campagne (golf 2) nog heel wat kiezers van partij wisselden. Om die reden heeft het geen zin om een onderscheid te maken in kiezers die instroomde in na 2007, in golf 1 of in golf 2.

4.4.2 Onafhankelijke variabelen

De onafhankelijke variabelen werden geselecteerd uit de oorspronkelijke vragenlijsten die opgesteld werden door TNS Media. Telkens werden de drie perioden, die eigen vragen hebben, nauwkeurig onderzocht en konden de relevante variabelen uitgepikt worden. Deze variabelen hebben we dus niet aangepast en zijn identiek aan de oorspronkelijke vragen uit de PARTIREP-survey en data. Om de drie pistes te verklaren, gebruiken we in totaal tien vragen uit de dataset.

Uit de eerste golf kozen we twee vragen uit. Deze zijn het verst van de verkiezingen verwijderd maar lijken ons voldoende kracht te bevatten als deelaanwijzing in een hypothese. Verder zijn vijf vragen afkomstig uit de tweede periode waarvan we kunnen afleiden dat de antwoorden hierop het dichtste tegen de verkiezingsdag (7 juni 2009) liggen. Daarnaast selecteerden we drie vragen die gesteld werden in de periode na de verkiezingen waaruit we kunnen opmaken wat respondenten belangrijk vonden bij hun stemkeuze. Op basis van vraagstelling en de inhoud van deze vragen stellen we dat dit goede indicatoren zijn voor de pistes die besproken werden in de literatuurstudie.

Strategisch stemmen

De eerste hypothese bouwen we op aan de hand van vier vragen uit de vragenlijst. De theorie rond strategisch stemmen gaat er vanuit dat kiezers rationeel nadenken bij hun stemkeuze. Zij stemmen niet op hun favoriete partij maar op basis van strategische redenen; enerzijds 'seat maximizing' om hun stem niet te verspillen en anderzijds 'policy maximizing' omdat zo de kans het grootst is dat hun meest geprefereerde beleid uitgevoerd kan worden.

De 'seat maximizing'-these trachten we te achterhalen door middel van het antwoord van de respondenten op het volgende: *"De verkiezingscampagne trekt zich op gang. Wat is uw persoonlijke inschatting van het lot dat N-VA te wachten staat bij de verkiezingen voor het Vlaams Parlement? Kan u voor deze partij aangeven of ze volgens u in vergelijking met de uitslag van de Federale verkiezingen in 2007 vooruit of achteruit zal gaan?"*

Oorspronkelijk bevat deze vraag vijf antwoordcategorieën op een schaal van één (sterk achteruit) naar vijf (sterk vooruit).

In het onderzoek was het echter duidelijker om dit te hercoderen naar 'sterk achteruit', 'midden' en 'sterk vooruit'.

Daarnaast hebben we ook drie indicatoren die de idee van 'policy maximizing' proberen te achterhalen bij de respondenten. De eerste aanwijzing wordt gevormd op basis van de vraag *"In België moet een partij per provincie minimaal 5 % van de stemmen halen om verkozenen te halen. Voor sommige partijen is het niet zeker of ze die kiesdrempel van 5 % wel zullen halen. Kan u voor N-VA aangeven of u denkt dat zij de kiesdrempel waarschijnlijk wel of waarschijnlijk niet zullen halen?"*

Het antwoord vormt zich aan de hand van vier mogelijkheden waarbij één zeker niet betekent en vier staat voor zeker wel. De twee andere antwoorden staan voor waarschijnlijk wel – niet. Opnieuw werd dit gehercodeerd tot slechts twee categorieën: 'haalt deze niet' en 'haalt deze wel'.

Verder maken we ook gebruik van twee stellingen die het niveau van strategisch stemmen kunnen meten. Het gaat hierbij om volgende twee uitspraken: *"Als u denkt aan uw stemkeuze voor het Vlaams Parlement, kan u dan voor elk van deze redenen aangeven of ze belangrijk of onbelangrijk waren bij het bepalen van uw stemkeuze? 1) Omdat de partij dan meer kans maakt om mee te regeren en 2) Omdat ik wil dat de partij de kiesdrempel haalt."*

Respondenten kunnen hun antwoord geven op basis van een schaal met vijf categorieën. Deze loopt van één (helemaal onbelangrijk) tot vijf (heel belangrijk). De resultaten kunnen echter duidelijker geïnterpreteerd worden in minder categorieën. Daarom hebben we ook hier geopteerd om die te hercoderen tot drie mogelijkheden: 'onbelangrijk', 'midden' en 'belangrijk'.

Persoon Bart De Wever

Er zijn twee indicatoren gekozen waarmee we de persoonshypothesen opbouwen. Theorie hier omtrent toont ons aan dat personen steeds belangrijker zijn en worden in de politiek en steeds meer worden ook campagnes opgebouwd rond een individu. We stellen ons hier eerst de vraag of de wisselende kiezers die instroomden in N-VA kandidaten belangrijke achtten bij hun stemkeuze. Hiervoor maken we gebruik van een variabele die al aanwezig was in het databestand maar niet expliciet deel uitmaakte van de vragenlijst.

Deze variabele werd reeds aangemaakt door medewerkers van PARTIREP om zelf andere analyses uit te voeren. Omdat deze perfecte paste binnen dit onderzoek, gebruiken wij deze ook bij de analyses. Deze variabele is dichotoom waarbij de categorie nul staat voor 'hecht geen belang aan kandidaten' en categorie één voor 'hecht wel belang aan kandidaten'.

Een tweede indicator, die eigenlijk de hoofdzaak vormt van deze hypothese, draait rond een vraagstelling omtrent Bart De Wever. Zoals aangegeven in de inleiding en theorie vragen we ons in dit onderzoek ook af of Bart De Wever inderdaad zo'n rol heeft gespeeld als vele media aanhaalden.

Om die reden gebruiken we de vraag *"Hoe geschikt vindt u Bart de Wever om Vlaanderen politiek mee te besturen? Geef voor deze persoon een score van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat u die persoon helemaal niet geschikt vindt en 10 dat u die persoon uitermate geschikt vindt."*

Oorspronkelijk had deze vraag dus tien antwoordcategorieën. Om de resultaten duidelijk te kunnen interpreteren, werden de tien mogelijkheden omgevormd tot drie opties: 'niet geschikt' – 'midden' – 'geschikt'.

Ideologie

De laatste hypothese wordt ingevuld door opnieuw vier vragen die kunnen wijzen in de richting dat kiezers omwille van ideologische redenen de overstap naar N-VA maakten.

De eerste vraag achterhaalt bij de respondenten van welk issue ze vonden dat N-VA de eigenaar was: *"Kan u mij zeggen welke Vlaamse partij het eerst bij u opkomt wanneer u aan het thema 'staats hervorming' denkt? Dat hoeft niet de partij te zijn wiens standpunt over dat thema u het meest aanspreekt."*

Daarnaast selecteerden we een vraagstelling die peilde naar de opinie van mensen omtrent de verdeling van bevoegdheden. Zo zijn, ook vandaag de dag, sommige mensen van mening dat de gemeenschappen en gewesten meer bevoegdheden zouden moeten krijgen. Anderen stellen dat deze aan de federale staat toebehoren. Er werd aan de respondenten het volgende gevraagd:

"Waar zou u uw eigen opvattingen plaatsen op een schaal van 0 tot 10? Hier betekent 0 dat de gemeenschappen en gewesten alle bevoegdheden zouden moeten krijgen."

Daarnaast betekent 10 dat alle bevoegdheden voorbehouden blijven voor de federale staat. Met score 5 geeft u aan dat de situatie voor u goed is zoals ze is." Ook hier zijn de tien antwoordcategorieën onhandig om mee te werken dus hebben we deze gehercodeerd tot duidelijk afgelijnde opties: 'gemeenschappen en gewesten', 'goed zoals het is' en 'federale staat'.

Een derde indicator baseert zich op wat kiezers vonden van de partij en haar standpunten. Aan de respondenten werd deze vraag gesteld: "*Wat vindt u van de ideeën van N-VA? Geef voor elke partij een score van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat u helemaal niet akkoord gaat met de ideeën van die partij en 10 betekent dat u er helemaal akkoord mee gaat.*"

Deze tien- puntenschaal is te uitgebreid en geeft geen overzichtelijk resultaten. Om die reden verkozen we om de tien mogelijkheden om te vormen tot drie categorieën: 'helemaal niet akkoord', 'midden' en 'helemaal akkoord'.

Een laatste aanwijzing voor deze hypothese wordt gevormd op basis van welk thema respondenten belangrijk vonden bij hun stemkeuze.

Deze 'issues' zijn kernwoorden van beleidsthema's die in heel wat politieke partijprogramma's uitvoerig besproken werden en ook vandaag nog de basis vormen van heel wat discussies.

Het is de bedoeling om op te achterhalen of op deze manier naar voren kan komen of wisselende kiezers een staatshervorming, het basisthema van N-VA, daadwerkelijk belangrijk vonden bij hun stemkeuze. Andere voorbeelden zijn de financiële crisis, sociale zekerheid, immigratie, ...

4.5 Analyse

Met het statistisch programma SPSS werden verschillende analyses uitgevoerd. De hierboven beschreven variabelen, zowel de bestaande in het databestand als de nieuw aangemaakte door de onderzoeker, waren noodzakelijk om de onderzoeksvraag te kunnen oplossen en de hypothesen te kunnen testen. De gemaakte analyses zijn overwegend descriptieve analyses door middel van kruistabellen. Hieruit zijn de verschillen en/of overeenkomsten tussen variabelen in percentage opgevraagd. Bij elke analyse werd er, voor de zekerheid, gebruikt gemaakt van een filter waarmee enkel de antwoorden van de Vlaamse respondenten werden geselecteerd.

Van belang is ook om te vermelden dat bij elke combinatie van variabelen alle respondenten gewogen werden naar geslacht, leeftijd, opleiding, beroep, het vorig en huidig stemgedrag.

Bovendien is per afzonderlijke analyse het significantieniveau aangegeven door middel van een Pearson Chi- Square toetsing (X^2). We gebruiken hier de significantieniveaus $p < 0.001$, $p < 0.01$, $p < 0.05$ en $p < 0.1$ omwille van het feit dat de n- waarden niet zo heel hoog zullen liggen. Bij gebruik van deze vier niveaus hebben we zowel de minimum- als maximum significantiegrens voor het aannemen van verbanden tussen variabelen.

Verder werd ook de associatiemaat opgevraagd om de sterkte van het verband te kunnen bespreken. Dit is in dit onderzoek weergegeven op basis van de waarde van Cramer's V en in sommige gevallen door de Phi- waarde.

V. RESULTATEN

5.1 Inleiding

Om een antwoord te kunnen bieden op de onderzoeksvraag *hoe het electorale succes van de N-VA verklaard kan worden in de regionale verkiezingen van 2009*, wordt in dit hoofdstuk een kwantitatieve analyse verricht om de hypothesen te testen.

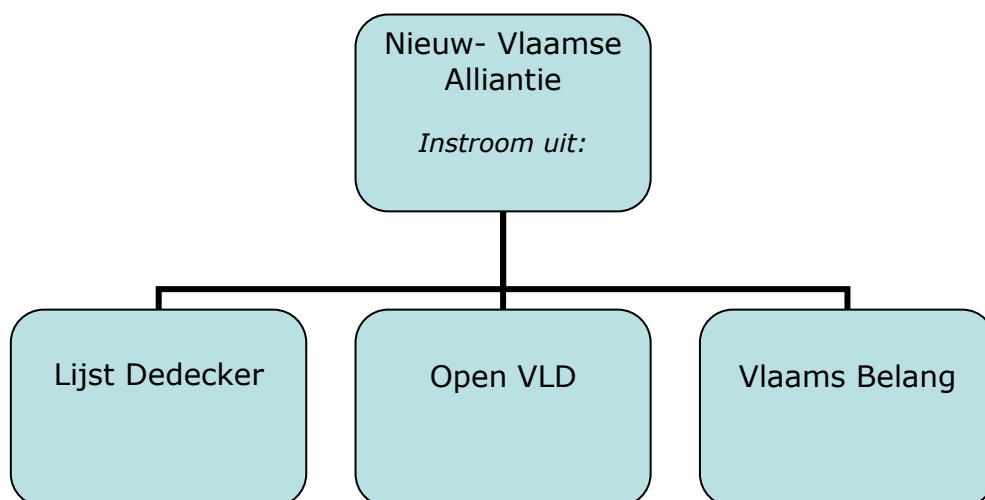
Bij de start van de campagne van 2009 waren er tegenover de federale verkiezingen van 2007 al heel wat verschuivingen gebeurd.

De grootste wisseling van kiezers vond plaats aan de rechterzijde van het politieke spectrum. Met heel wat partijen aan de rechterkant, betekent dit dat deze zich ook erg dicht bij elkaar bevinden, ook in de ogen van de kiezers (Deschouwer, et. al., 2010).

In de verkiezingen van 2009 kwam de instroom van N-VA in grote mate van Lijst Dedecker en Open VLD maar ook van het Vlaams Belang (figuur 2).

De andere partijen CD&V, SP.a, Groen!, SLP en PvdA verloren (in verhouding) nagenoeg geen kiezers aan N-VA waardoor ze hier niet relevant zijn, en ook minder interessant, om in deze studie te worden opgenomen. De analyse spitst zich daarom toe op kiezers die de overstap maakten van Lijst Dedecker (LDD), Open VLD of Vlaams Belang (VB) naar N-VA en waarom.

Figuur 2: De belangrijkste instroom naar N-VA in de regionale verkiezingen van 2009

Bron: Eigen samenstelling

5.2 Instroom uit LDD – Open VLD – Vlaams Belang

Bij de federale verkiezingen in 2007 brachten er 49 respondenten hun stem uit voor LDD. In 2009 zijn dit er nog maar 22 die besloten op LDD te blijven stemmen. We kunnen opmerken dat 11 kiezers de overstap naar N-VA maakten.

Tabel 1: Instroom van LDD, Open VLD en Vlaams Belang naar N-VA in aantal en percentage

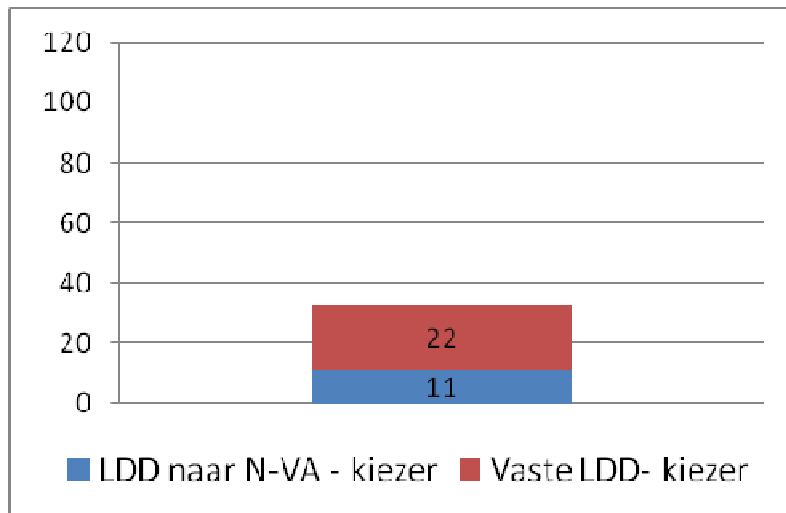
	<i>Frequentie (N)</i>	<i>Percentage (%)</i>
Vaste LDD- kiezer	22	66.3
LDD naar N-VA- kiezer	12	33.7
Totaal 2009	34	100
<i>Totaal 2007</i>	<i>49</i>	
<hr/>		
Vaste Open VLD- kiezer	80	85
Open VLD naar N-VA- kiezer	14	15
Totaal 2009	94	100
<i>Totaal 2007</i>	<i>141</i>	
<hr/>		
Vaste VB- kiezer	88	80.3
VB naar N-VA- kiezer	22	19.7
Totaal 2009	110	100
<i>Totaal 2007</i>	<i>144</i>	

Bron: Eigen samenstelling

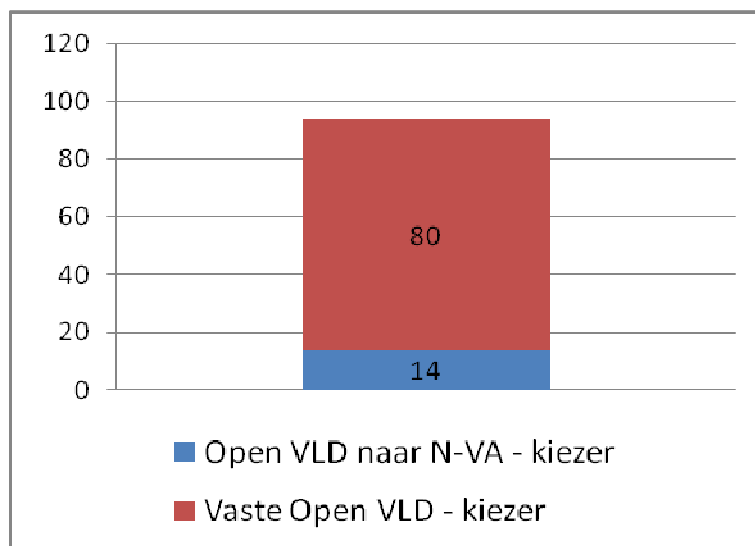
Er stemden 141 personen uit de steekproef op Open VLD in juni 2007.

Bij de regionale verkiezingen in 2009 verkozen er nog 80 respondenten om op Open VLD te stemmen. Daar tegenover staat dat er 14 wisselden en stemden op N-VA. Verder blijkt dat er 144 voor Vlaams Belang kozen in 2007. Slechts 88 stemden ook in 2009 voor Vlaams Belang. Zoals we kunnen zien, zijn er hiervan 22 kiezers die besloten om naar N-VA over te stappen.

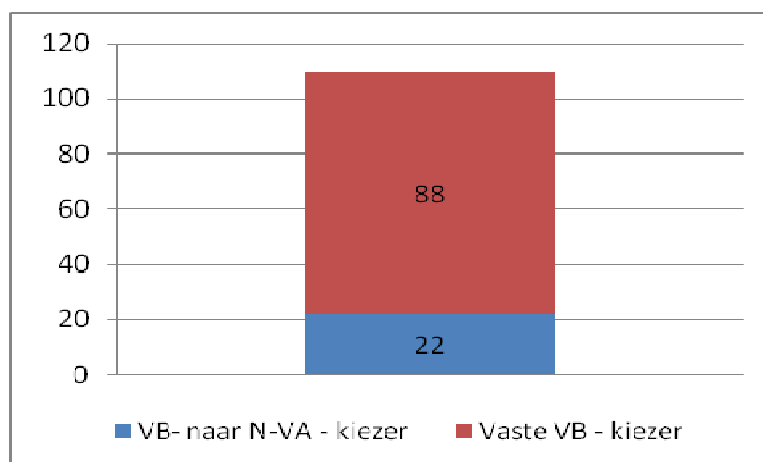
Tot slot moeten we nog bemerken dat er dus een deel kiezers overblijven die in 2007 op LDD, Open VLD of VB stemden maar niet in 2009. Deze vinden we ook niet terug als nieuwe kiezers van N-VA. Dit betekent dat ze voor nog andere partijen stemden of niet meer wensten opgeroepen te worden tijdens het verdere verloop van het onderzoek. Deze worden hier niet besproken aangezien ze niet het studie- object vormen van deze masterproef.

Figuur 3: Vaste LDD- kiezer en LDD naar N-VA- kiezer (grafisch)
 Bron: Eigen samenstelling

Figuur 4: Vaste Open VLD- kiezer en Open VLD naar N-VA- kiezer (grafisch)
 Bron: Eigen samenstelling

Figuur 5: Vaste VB- kiezer en VB naar N-VA- kiezer (grafisch)
 Bron: Eigen samenstelling

5.3 Strategisch stemmen

5.3.1 Indicatie 1

Een eerste indicator die meet of kiezers om strategische redenen van LDD, Open VLD en Vlaams Belang overstapten naar N-VA draait rond de volgende vraag "Denkt u dat N-VA vooruit of achteruit zal gaan in vergelijking met de federale verkiezingen van 2007?".

De resultaten tonen dat alle respondenten in de categorie 'LDD naar N-VA' dachten dat N-VA vooruit zou gaan. Van de 'vaste LDD- kiezers' dacht 60.9 percent dat deze vooruitgang zich zou voordoen. De verschillen in percentages zijn niet significant waardoor er, volgens de statistische conventies, niet is vast te stellen dat dit verschil er ook in werkelijkheid is.

Tabel 2: Denkt u dat N-VA vooruit of achteruit zal gaan in vergelijking met de federale verkiezingen van 2007? (in percentage)

	<i>Achteruit</i>	<i>Noch achteruit, noch vooruit</i>	<i>Vooruit</i>	<i>Cramer's V - Phi</i>
Vaste LDD- kiezer	26.1	13	60.9	0.418
LDD naar N-VA- kiezer	0	0	100	
Totaal (N= 33)	17.6	8.8	73.6	
Vaste Open VLD- kiezer	39.2	15.2	45.5	0.362*
Open VLD naar N-VA- kiezer	7.1	0	92.9	
Totaal (N= 92)	34.4	12.9	52.7	
Vaste VB- kiezer	33.7	21.3	44.9	0.303*
VB naar N-VA- kiezer	13	17.4	69.5	
Totaal (N= 110)	29.5	20.5	50	

Bron: Eigen samenstelling * p < 0.05

Het verband is bij de twee andere groepen, Open VLD en Vlaams Belang, echter wel significant op het $p < 0.05$ niveau, wat betekent dat we dit wel kunnen aannemen en de resultaten gewoon kunnen interpreteren.

Van de 'vaste Open VLD- kiezer' stelde 39.2 percent dat N-VA achteruit zou gaan. Slechts 45.5 percent ging er vanuit dat N-VA vooruitgang zou boeken in vergelijking met 2007. De kiezers die overstapten van Open VLD naar N-VA hadden er zeer veel vertrouwen (92.9%) in dat de partij vooruit zou gaan.

Ook bij Vlaams Belang vinden we dezelfde tendens terug, hetzij iets minder overtuigend. Van de wisselende kiezer dacht 69.5 percent dat N-VA vooruit zou gaan. Slechts 13 percent geloofde in het achteruit gaan van de partij.

De 'vaste VB- kiezers' waren lichtelijk overtuigd dat N-VA vooruit zou gaan (44.9% in tegenstelling tot 33.7% die dacht dat N-VA achteruit zou gaan).

5.3.2 Indicatie 2

Daarnaast tracht ook de vraag "*Denkt u dat N-VA de kiesdrempel zal halen?*" een deel van de eerste hypothese rond het strategisch stemmen te verklaren.

Van de 'vaste LDD- kiezers' stelde 86.4 percent dat N-VA de kiesdrempel ging halen. Hiertegenover staat dat 13.6 percent dacht dat ze onder deze 5 percent stemmengrens zouden terecht komen. Opvallend is dat 18.2 percent van de kiezers die overstapten niet overtuigd waren. Verder dacht 81.8 percent dat ze de kiesdrempel zouden overstijgen.

In de groep van 'vaste Open VLD- kiezers' ging 80.3 percent er vanuit dat N-VA de drempel zou bereiken. Daarnaast dacht 19.7 percent dat deze niet gehaald zou worden. Alle respondenten die de overstap naar N-VA maakten, stelden dat hun nieuwe partij de kiesdrempel ging halen.

De 'vaste VB- kiezer' had er ook behoorlijk wat vertrouwen in dat N-VA de drempel zou bereiken (71.6%).

Van de wisselende kiezers stelde 81.8 percent dat deze gehaald zou worden. Dit verband is echter niet significant waardoor we deze resultaten niet zo maar kunnen aannemen.

Tabel 3: Denkt u dat N-VA de kiesdrempel zal halen? * (in percentage)

	<i>Haalt deze niet</i>	<i>Haalt deze wel</i>	<i>Cramer's V – Phi</i>
Vaste LDD- kiezer	13.6	86.4	0.622**
LDD naar N-VA- kiezer	18.2	81.8	
Totaal (N= 34)	15.2	84.8	

Vaste Open VLD- kiezer	19.7	80.3	0.312*
Open VLD naar N-VA- kiezer	0	100	
Totaal (N= 90)	16.7	83.4	

Vaste VB- kiezer	28.4	71.6	0.230
VB naar N-VA- kiezer	18.2	81.8	
Totaal (N= 110)	26.3	73.6	

Bron: Eigen samenstelling ** p < 0.01; * p < 0.05

5.3.3 Indicatie 3

Verder werd aan de respondenten gevraagd hoe (on)belangrijk ze de uitspraak "omdat de partij dan meer kans maakt om mee te regeren" vinden.

Deze stelling kan opnieuw een licht werpen op de hypothese die er vanuit gaat dat kiezers wisselden omwille van een strategische stem.

Tabel 4: Kan u voor volgende reden aangeven hoe (on)belangrijk ze was bij uw stemkeuze: "omdat de partij dan meer kans maakt om mee te regeren" (in percentage)

	<i>Onbelangrijk</i>	<i>Noch onbelangrijk, noch belangrijk</i>	<i>Belangrijk</i>	<i>Cramer's V – Phi</i>
Vaste LDD- kiezer	0	4.5	95.5	0.435 [#]
LDD naar N-VA- kiezer	18.2	0	81.8	
Totaal (N= 34)	6.1	3	90.9	

Vaste Open VLD- kiezer	7.4	4.9	87.6	0.115
Open VLD naar N-VA- kiezer	0	7.1	92.9	
Totaal (N= 94)	6.3	50.3	88.4	

Vaste VB- kiezer	16.9	0	83.2	0.188
VB naar N-VA- kiezer	4.5	0	95.5	
Totaal (N= 110)	14.1	0	85.6	

Bron: Eigen samenstelling [#] p < 0.100

Zoals we uit de resultaten kunnen afleiden was het voor de 'LDD- kiezers' die naar N-VA overstapten belangrijk (81.8%) dat op die manier N-VA meer kans maakte om mee te kunnen regeren. Opvallend is hier ook dat 18.2 percent van de nieuwe 'N-VA- kiezers' dit onbelangrijk achtten. Van de 'vaste LDD- kiezer' bleef 95.5 percent bij de partij omdat zo LDD meer kans maakte om mee te regeren.

In de categorie 'Open VLD naar N-VA- kiezer' vond 92.9 percent het belangrijk dat N-VA meer kans maakte om mee te regeren. Opmerkelijk is dat 7.1 percent van de nieuwe N-VA- kiezers het noch onbelangrijk noch belangrijk vonden. Voor 87.6 percent van de kiezers die bij Open VLD bleven, was het bij hun stem belangrijk dat de Open VLD meer kans maakten om mee te regeren.

De VB- kiezer die overstapte naar N-VA vond het bij het stemmen zeer belangrijk (95.5%) dat de partij meer kans maakte om mee te regeren. Slechts 4.5 percent vond dit onbelangrijk. Belangrijk om te benadrukken is dat, wanneer deze variabele gecombineerd wordt met de drie partijen, enkel de LDD- variabele significant is. De verschillen in percentages zijn significant op $p < 0.1$.

Dit betekent dat het niet zeker is dat het verschil er in werkelijkheid ook is.

De waarschijnlijkheid van reële verschillen is echter vrij groot.

5.3.4 Indicatie 4

De laatste indicator tracht te peilen naar de antwoorden van de respondenten omtrent *het belang van het halen van de kiesdrempel bij het uitbrengen van zijn stem*.

Wat meteen opvalt is dat iets minder dan de helft (45.5%) van de LDD- kiezers die de overstap naar N-VA maakten het belangrijk vonden dat N-VA de kiesdrempel kon halen. Van de 'vaste LDD- kiezers' vond de helft dit belangrijk.

Voor 37.5 percent van de 'vaste Open VLD- kiezer' was het onbelangrijk bij hun stem dat ze de kiesdrempel haalden. Hiertegenover staat dat 58.8 percent dit wel belangrijk vonden. Van de 'Open VLD- kiezers' die naar N-VA trokken, antwoordden 61.6 percent dat het belangrijk was om de kiesdrempel te kunnen bereiken. Opvallend is dat 15.4 percent dit noch onbelangrijk noch belangrijk vonden. Daarnaast achtten 23.1 percent van de nieuwe kiezers dit onbelangrijk.

De 'vaste VB- kiezer' antwoordde het belangrijk (86.3%) te vinden dat het Vlaams Belang de kiesdrempel zou behalen. In de groep met 'VB- kiezers' die veranderden, vond 72.7 percent dit belangrijk. Daarnaast stelde toch ook 27.3 percent dat het halen van de kiesdrempel onbelangrijk was bij hun stemkeuze. Net als bij de vorige variabele, is het ook hier enkel de combinatie met LDD die een significant resultaat oplevert. Nogmaals zijn de verschillen significant op 'het 0.1- niveau'. Dit betekent opnieuw dat het verschil niet zeker is maar de kans wel groot. Voor de andere twee variabelen kunnen we deze indicator niet aannemen.

Tabel 5: Kan u voor volgende reden aangeven hoe (on)belangrijk ze was bij uw stemkeuze: "omdat ik wil dat de partij de kiesdrempel haalt" (in percentage)

	<i>Onbelangrijk</i>	<i>Noch onbelangrijk, noch belangrijk</i>	<i>Belangrijk</i>	<i>Cramer's V – Phi</i>
Vaste LDD- kiezer	31.8	18.2	50	<i>0.491[#]</i>
LDD naar N-VA- kiezer	54.6	0	45.5	
Totaal (N= 34)	39.4	12.1	48.5	
Vaste Open VLD- kiezer	37.5	3.8	58.8	<i>0.205</i>
Open VLD naar N-VA- kiezer	23.1	15.4	61.6	
Totaal (N= 94)	35.5	5.4	59.2	
Vaste VB- kiezer	13.7	0	86.3	<i>0.214</i>
VB naar N-VA- kiezer	27.3	0	72.7	
Totaal (N= 110)	16.4	0	83.6	

Bron: Eigen samenstelling # p < 0.100

5.3.5 Besluit

De vier variabelen die hier boven besproken werden, zijn allemaal indicaties om de eerste piste in dit onderzoek 'strategisch stemmen' te kunnen meten.

We moeten ons dan ook tot slot de vraag stellen in hoeverre we de eerste hypothese kunnen bevestigen of verwerpen.

Bovenstaande tabellen laten ons zien dat de verbanden tussen de onafhankelijke variabelen, zijnde de vier indicatoren voor strategisch stemmen, en de afhankelijke variabelen, de drie partijgebonden variabelen, niet zo sterk naar voren komen.

We kunnen dan ook in het algemeen stellen dat de hypothese rond strategisch stemmen niet zo overtuigend is.

Wanneer we de hypothesen bekijken per partij vallen echter volgende drie dingen op. Voor de 'LDD- kiezers' die de overstap maakten naar N-VA kunnen we de eerste hypothese bevestigen. De sterkte van het verband laat dit duidelijk zien met waarden 0.622, 0.435 en 0.491 (de Cramer's V- kolom in de tabel). Bij de twee groep, de 'Open VLD- kiezers' die N-VA verkozen, kunnen we de hypothesen niet bevestigen.

De indicatoren wijzen er op dat strategisch stemmen een rol gespeeld heeft maar de verbanden zijn te zwak om dit echt met zekerheid aan te nemen.

Voor de 'VB- kiezers' die veranderden en op N-VA stemden kunnen we de hypothesen niet bevestigen. Deze nieuwe kiezers verkozen N-VA het minst om tactische redenen.

5.4 Persoon Bart De Wever

5.4.1 Indicatie 1

De eerste indicator rond de persoonshypothese heeft betrekking op *het belang dat de respondenten, zowel vaste 'Partij X'- als nieuwe N-VA- kiezers, hechten aan kandidaten bij verkiezingen.*

Hieruit kunnen we opmaken dat de 'LDD- kiezers' die overstapten naar N-VA personen op de lijst onbelangrijk (81.8%) vonden.

Slechts 18.2 percent stelden dat personen belangrijk waren bij hun stemkeuze. Deze lijn trok zich ook door bij de 'vaste LDD- kiezer'. Ook deze vonden personen niet belangrijk (73.9%) en 'maar' 26.1 percent gaf aan dat individuen op de lijst belangrijk waren.

Tabel 6: Hoe belangrijk was (waren) één (meerdere) persoon (personen) op de lijst bij uw stemkeuze? (in percentage)

	<i>Onbelangrijk</i>	<i>Noch onbelangrijk, noch belangrijk</i>	<i>Belangrijk</i>	<i>Cramer's V - Phi</i>
Vaste LDD- kiezer	73.9	0	26.1	<i>0.429[#]</i>
LDD naar N-VA- kiezer	81.8	0	18.2	
Totaal (N= 34)	76.5	0	23.5	
Vaste Open VLD- kiezer	20.2	12.7	67.1	<i>0.114</i>
Open VLD naar N-VA- kiezer	23.1	15.4	61.6	
Totaal (N= 94)	20.6	13	66.3	
Vaste VB- kiezer	53.4	9.1	37.5	<i>0.313*</i>
VB naar N-VA- kiezer	18.1	9.1	72.8	
Totaal (N= 110)	46.3	9.1	44.6	

Bron: Eigen samenstelling * p < 0.05; # p < 0.1

Bij de kiezers van Open VLD die de overstap maakten, is het echter een heel ander verhaal. Hier vonden 61.6 percent van de respondenten personen op de lijst belangrijk. Hiertegenover staat dat 23.1 percent personen onbelangrijk achtten. We moeten ook opmerken dat 15.4 percent personen op de lijst noch onbelangrijk noch belangrijk vonden. Dit verband is echter niet significant. De waarde van chi- square is behoorlijk hoog (0.878) waaruit we, voor deze indicator, voor Open VLD kunnen afleiden dat we bij de combinatie van deze twee variabelen niets mogen concluderen.

Ook de wisselende 'VB- kiezers' vonden personen op de lijst belangrijk (72.8%). Slechts 18.1 percent gaf aan dit onbelangrijk te vinden. Bij de 'vaste VB- kiezers' stelden iets meer dan de helft dat dit niet belangrijk was. Verder vond 37.5 percent personen net wel belangrijk.

5.4.2 Indicatie 2

De hoofdindicator van deze hypothese draait echter rond het mogelijk aanwezige 'Bart De Wever'- effect. Op basis van volgende vraag "*Hoe geschikt vindt u Bart De Wever om Vlaanderen mee te besturen?*" wordt er bij de respondenten gepeild naar hun perceptie van Bart De Wever. De resultaten spreken voor zich. Volgende zaken vallen meteen op.

De LDD- kiezers die overstapten naar N-VA vonden Bart De Wever zeer geschikt om Vlaanderen mee te besturen (81.8%).

In deze categorie is slechts 18.2 percent niet overtuigd. Van de 'vaste LDD- kiezers' achtten 'maar' 17.3 per cent Bart De Wever uitermate geschikt. Hier is de middencategorie de grootste groep met 56.5 percent. Echter, 26.1% van de respondenten uit de categorie 'vaste LDD- kiezer' stelden dat ze Bart De Wever niet geschikt vonden.

De nieuwe kiezers die van de Open VLD komen, antwoordden grotendeels in de hoogste geschiktheidscategorie (80%). Niemand vond hem niet geschikt.

In de categorie met de 'vaste Open VLD- kiezer' zijn de resultaten wat meer gespreid. Ook hier is de grootste categorie de middencategorie (40.5%).

Bovendien stelden slechts 33 percent dat ze Bart De Wever geschikt vonden om Vlaanderen mee te besturen.

De 'VB- kiezers' die veranderden en stemden op N-VA zijn ook zeer overtuigd van Bart De Wever (81.9%). Opnieuw vond er geen enkele respondent in deze categorie hem niet geschikt. Opmerkelijk is ook dat net niet de helft van de 'vaste VB- kiezers' Bart De Wever geschikt achtten. Verder bevond ook 45% zich in de middencategorie tegenover 'maar' 5.6 percent in de laagste geschiktheidscategorie.

Tabel 7: Hoe geschikt vindt u Bart De Wever om Vlaanderen mee te besturen? (in percentages)

	<i>Niet geschikt</i>	<i>Midden</i>	<i>Geschikt</i>	<i>Cramer's V – Phi</i>
Vaste LDD- kiezer	26.1	56.5	17.3	0.769***
LDD naar N-VA- kiezer	18.2	0	81.8	
Totaal (N= 34)	23.5	38.2	38.2	

Vaste Open VLD- kiezer	26.6	40.5	33	0.434*
Open VLD naar N-VA- kiezer	0	20	80	
Totaal (N= 93)	22.2	37.3	40.4	

Vaste VB- kiezer	5.6	45	49.4	0.466**
VB naar N-VA- kiezer	0	18.1	81.9	
Totaal (N= 105)	4.5	39.6	55.8	

Bron: Eigen samenstelling * p < 0.001; ** p < 0.01; *p < 0.05**

5.4.3 Besluit

De tweede hypothese richt zich op personen die een (mogelijke) doorslag kunnen geven bij het stemmen voor een bepaalde partij. In dit onderzoek gaat het meer bepaald omtrent de rol van Bart De Wever in het aantrekken van kiezers uit andere partijen. De twee variabelen waarvan de resultaten hierboven besproken werden trachten dan ook indicatoren te zijn voor het aannemen of verwerpen van deze persoonshypothese.

De eerste tabel toont ons dat personen op de lijst belangrijk zijn voor de wisselende 'Vlaams Belang- kiezers'. Ook de 'Open VLD- kiezers' die de overgang naar N-VA maakten, vinden personen belangrijk. Duidelijk wordt ook dat dit, in het algemeen, voor 'LDD- kiezers' niet zo'n belangrijke rol gespeeld heeft bij hun overgang.

Opvallend zijn dan ook de resultaten wanneer we specifiek kijken naar de rol van Bart De Wever. Deze worden dan uitgebreid en versterkt.

Aan de percentages en de statistische waarden kunnen we bemerken dat, in vergelijking met de vaste kiezers van de drie partijen, Bart De Wever een belangrijke factor is bij de overstap naar N-VA (zowel het significantieniveau als de associatiemaat in de Cramer's V- kolom in de tabel).

De persoonshypothese rond Bart De Wever kan dan ook voor de nieuwe kiezers van N-VA uit de drie verschillende partijen bevestigd worden.

5.5 Ideologie

5.5.1 Indicatie 1

Eerst en vooral moeten we duidelijk aflijnen in hoeverre kiezers N-VA daadwerkelijk percipiëren als 'issue'- eigenaar van het communautaire thema. Dit is belangrijk omdat dit de basis vormt van deze hypothese die uitgaat van een overstap naar N-VA om ideologische redenen. Uit de tabel kunnen we afleiden dat N-VA niet bij elke groep van kiezers beschouwd werd als eigenaar van het 'issue' staatshervorming.

Opvallend is dat de vaste kiezers telkens een andere partij (dan N-VA) toewezen aan dit thema. Bij de 'vaste LDD- kiezers' dacht 56.5 percent dat 'staatshervorming' hoorde bij de Open VLD. De 'vaste Open VLD- kiezers' stelden dat dit thema toebehoorde aan CD&V (31.3%) hoewel het verschil met de N-VA (28.8%) niet zo groot was (2.5%).

De 'vaste VB- kiezers' vonden op de eerste plaats dat 'staatshervorming' bij geen enkele partij thuis hoorde (27.6%).

Ook hier staat N-VA op de tweede plaats (20.7) maar het verschil is wel iets groter dan bij de 'vaste Open VLD- kiezer' (6.9%).

Voor de nieuwe 'N-VA- kiezers' komt naar voren dat altijd meer dan de helft van de respondenten aangaf dat N-VA eigenaar was van het thema 'staatshervorming'.

Dit was het duidelijkst bij de kiezers afkomstig uit LDD (83.3%). Maar ook de 'Open VLD naar N-VA- kiezer' stelde dat dit thema toebehoorde aan de N-VA (57.1%). Anderzijds zeiden ook heel wat respondenten (35.7%) dat CD&V hiervan 'issue owner' was. Het verband tussen deze indicator en de 'Open VLD- variabele' is echter niet significant. We kunnen de resultaten dan ook niet aannemen en we mogen geen conclusies trekken.

Tabel 8: Aan welke partij denkt u bij het thema 'staats Hervorming'? * (in percentages)

	<i>CD&V</i>	<i>Groen!</i>	<i>N-VA</i>	<i>SP.a</i>	<i>SLP</i>	<i>Vlaams Belang</i>	<i>Open VLD</i>	<i>Lijst Dedecker</i>	<i>PvdA</i>	<i>Geen enkele partij</i>	<i>Cramer's V – Phi</i>
Vaste LDD-kiezer	13.0	0	21.7	0	0	4.3	56.5	4.3	0	0	0.652*
LDD naar N-VA-kiezer	16.7	0	83.3	0	0	0	0	0	0	0	
Totaal (N= 34)	14.3	0	42.9	0	0	2.9	37.1	2.9	0	0	

Vaste Open VLD-kiezer	31.3	1.3	28.8	2.5	0	3.8	25	0	0	7.5	0.283
Open VLD naar N-VA-kiezer	35.7	0	57.1	0	0	0	0	0	0	7.1	
Totaal (N= 93)	31.9	1.1	33	2.1	0	3.2	21.3	0	0	7.4	

Vaste VB-kiezer	19.5	0	20.7	3.4	0	16.1	12.6	0	0	27.6	0.312 [#]
VB naar N-VA-kiezer	4.8	0	52.4	0	0	14.3	14.3	0	0	14.3	
Totaal (N=106)	16.7	0	26.9	2.8	0	15.7	13	0	0	25	

Bron: Eigen samenstelling * p < 0.05; # p < 0.1

Van de nieuwe 'N-VA- kiezers' uit VB antwoordden 52.4 percent dit thema toe te eigenen aan de N-VA. Opmerkelijk is ook dat 14.3 percent dit toeschreef aan het Vlaams Belang zelf (de 'oude' partij), de Open VLD of zelfs geen partij.

5.5.1 Indicatie 2

Een tweede indicator waarmee we de ideologische hypothese testen, omvat het volgende: "Er is momenteel een discussie over de juiste verdeling van bevoegdheden tussen regionale en nationale beleidsniveaus. Waar zou u uw opvattingen plaatsen?"

Hier kunnen we afleiden dat, tegenover de vaste kiezer, elke nieuwe N-VA- kiezer zich bevindt aan de linkerkant van de tabel; alle bevoegdheden voor gemeenschappen en gewesten.

Zo vond 81.8 percent van de 'LDD naar N-VA- kiezer' dat het zwaartepunt bij de gemeenschappen en de gewesten diende te komen. Geen enkele nieuwe kiezer in deze categorie plaatste bevoegdheden bij de federale staat (0%).

De grootste categorie bij de 'vaste LDD- kiezer' is de middencategorie (72.8%), wat betekent dat de respondenten de situatie goed vinden zoals ze toen was.

Hetzelfde vinden we terug bij de nieuwe 'N-VA- kiezers' afkomstig uit de Open VLD. Hier vond 85.7 percent dat de gemeenschappen en gewesten alle bevoegdheden moest kunnen krijgen. Slechts 7.1 percent wezen deze toe aan de federale staat. De 'vaste Open VLD- kiezers' stelden zich ofwel tevreden met de situatie zoals ze toen was (35.1%) of kozen voor de federale staat (41.3%).

Bij de 'VB naar N-VA- kiezers' is dit resultaat minder voor zichzelf sprekend aangezien ('maar') 66.7 percent koos voor de gemeenschappen en gewesten. Opmerkelijk is dat 14.4 percent aangaf dat de bevoegdheden aan de federale staat toebehoorden.

Ook iets meer dan de helft van de 'vaste VB- kiezers' plaatsten hun opvattingen daar. Deze laatste combinatie met de VB- variabele is echter niet significant maar bevindt zich maar net boven de $p < 0.1$ - grens (0.108). Dit laat ons vermoeden dat we waarschijnlijk deze resultaten kunnen aannemen hoewel toch enige voorzichtigheid omtrent conclusies noodzakelijk is.

Tabel 9: Er is momenteel een discussie over de juiste verdeling van bevoegdheden tussen regionale en nationale beleidsniveaus. Waar zou u uw opvattingen plaatsen? (in percentages)

	<i>Gemeenschappen en gewesten</i>	<i>Goed zoals het is</i>	<i>Federale staat</i>	<i>Cramer's V – Phi</i>
Vaste LDD- kiezer	13.6	72.8	13.6	0.755**
LDD naar N-VA- kiezer	81.8	18.2	0	
Totaal (N= 34)	36.4	54.5	9.1	
Vaste Open VLD- kiezer	23.8	35.1	41.3	0.507**
Open VLD naar N-VA- kiezer	85.7	7.1	7.1	
Totaal (N= 93)	32.9	30.9	36.2	
Vaste VB- kiezer	51.7	34.8	13.4	0.362
VB naar N-VA- kiezer	66.7	19	14.4	
Totaal (N= 110)	54.5	31.8	13.6	

Bron: Eigen samenstelling ** p < 0.01

5.5.2 Indicatie 3

Daarnaast wordt deze hypothese ook getest door aan respondenten voor te leggen *wat ze vinden van de ideeën van N-VA*. Hieruit blijkt dat alle nieuwe kiezers helemaal akkoord zijn met de ideologie van N-VA. We kunnen echter wel een gradatie terugvinden.

Duidelijk is het resultaat van de nieuwe kiezer afkomstig uit LDD vermits er 81.8 percent helemaal akkoord was. Enigszins opvallend is dat ook 18.2 percent helemaal niet akkoord ging. In vergelijking, van de 'vaste LDD- kiezers' waren 36.3 percent van de respondenten helemaal akkoord. De grootste categorie is hier de middencategorie met 50 percent.

De 'Open VLD naar N-VA- kiezers' bevinden zich ook grotendeels aan de rechterkant van de tabel en gingen dus ook helemaal akkoord. Hoewel dit percentage (66.6%) toch al heel wat lager ligt in vergelijking met de nieuwe kiezers afkomstig uit LDD. Dit is deels te verklaren doordat ook heel wat respondenten zichzelf terug vonden in de middencategorie (33.4%).

In deze middencategorie bevindt zich ook het zwaartepunt bij de 'vaste Open VLD- kiezers' (63.3%). Zoals verwacht ging slechts 16.4 percent helemaal akkoord.

Tabel 10: Wat vindt u van de ideeën van N-VA? (in percentages)

	<i>Helemaal niet akkoord</i>	<i>Midden</i>	<i>Helemaal akkoord</i>	<i>Cramer's V – Phi</i>
Vaste LDD- kiezer	13.6	50	36.3	<i>0.845***</i>
LDD naar N-VA- kiezer	18.2	0	81.8	
Totaal (N= 34)	15.2	33.4	51.5	
Vaste Open VLD- kiezer	20.4	63.3	16.4	<i>0.648***</i>
Open VLD naar N-VA- kiezer	0	33.4	66.6	
Totaal (N= 93)	17.1	58.5	24.4	
Vaste VB- kiezer	12.3	64	23.5	<i>0.464**</i>
VB naar N-VA- kiezer	0	50	50	
Totaal (N= 110)	9.9	61.2	28.8	

Bron: Eigen samenstelling * p < 0.001; ** p < 0.01**

Opvallend is de verdeling bij de nieuwe kiezer uit VB. Van de respondenten ging 50 percent helemaal akkoord maar bevond ook 50 percent zich in de middencategorie. Ook hier vinden we, zoals verwacht, bij de 'vaste VB- kiezers' maar 23.5 percent terug die helemaal akkoord gingen met de ideeën van N-VA.

5.5.3 Indicatie 4

De laatste indicator peilt bij de respondenten naar hun antwoord op de vraag "Hoe belangrijk zou het thema 'staats hervorming' zijn bij uw stemkeuze?". Op die manier krijgen we een zicht op het belang dat de kiezers hieraan hechten en komen we automatisch in het ideologische vaarwater van de N-VA terecht. We kunnen opmerken dat de 'nieuwe N-VA- kiezers uit LDD' de staats hervorming duidelijk heel belangrijk vonden (100%). Ook de 'vaste LDD- kiezer' achtte dit van behoorlijk belang aangezien 68.1 percent zich in deze laatste kolom bevond.

Dezelfde tendens vinden we terug bij de 'Open VLD naar N-VA- kiezer'. Hier stelden 92.3 percent dat een staats hervorming van groot belang zou zijn. Ook belangrijk te vermelden dat 7.7 percent dit noch onbelangrijk noch belangrijk vonden.

De 'vaste Open VLD- kiezers' achtten een staats hervorming ook eerder belangrijk (61.3%). Van deze groep vond echter 22.6 percent dit onbelangrijk.

Tabel 11: Hoe belangrijk zou het thema 'staats hervorming' bij uw stemkeuze zijn? (in percentages)

	<i>Onbelangrijk</i>	<i>Noch onbelangrijk, noch belangrijk</i>	<i>Belangrijk</i>	<i>Cramer's V – Phi</i>
Vaste LDD- kiezer	22.7	9.1	68.1	0.552*
LDD naar N-VA- kiezer	0	0	100	
Totaal (N= 34)	15.2	6.1	78.8	
Vaste Open VLD- kiezer	22.6	16.3	61.3	0.356*
Open VLD naar N-VA- kiezer	0	7.7	92.3	
Totaal (N= 94)	19.3	15.1	65.6	
Vaste VB- kiezer	12.5	17	70.5	0.208
VB naar N-VA- kiezer	26.4	15.8	57.9	
Totaal (N= 110)	14.9	16.8	68.3	

Bron: Eigen samenstelling *p < 0.05

Opvallend zijn de resultaten bij de VB- variabele. Van de 'vaste VB- kiezer' vond 70.5 percent een staats hervorming belangrijk. Verder zei slechts 12.5 percent dit onbelangrijk te vinden. Bij de 'nieuwe N-VA- kiezers' uit het VB vinden we toch een iets gematigder resultaat terug. 'Maar' 57.9 percent stelde dat ze een staats hervorming belangrijk vonden. Hiertegenover staat dat maar liefst 26.4 percent deze hervorming niet belangrijk vond.

In deze laatste categorie kiezers moeten we wel met enige voorzichtigheid conclusies trekken met betrekking tot de resultaten. Het significantieniveau bedraagt 0.104, wat wel maar net boven de p < 0.1- grens is.

We kunnen dus niet helemaal zeker zijn dat deze verschillen zich in de realiteit voor doen. We kunnen ze echter wel met grote waarschijnlijkheid aannemen.

5.5.5 Besluit

De derde hypothese stelt dat kiezers overstapten naar N-VA omwille van ideologische redenen. Hierbij kan het programma van de partij of hun houding tegenover bepaalde thema's een doorslaggevende rol spelen.

We trachten deze hypothese te testen aan de hand van de vier variabelen hierboven. Cruciale vraag is echter of we de hypothese voor de drie verschillende partijen kunnen aannemen.

Wanneer we de significantieniveaus en de associatiematen van de indicatoren bekijken, merken we meteen enkele onderlinge verschillen.

De eerste groep, gebaseerd op 'LDD- kiezers', komt het sterkst naar voren.

Voor alle variabelen kunnen we de resultaten aannemen aangezien ze significant zijn. Ook de associatiematen van deze variabelen zijn in deze categorie het hoogste, wat wijst op een sterk verband (in de Cramer's V- kolom: 0.652; 0.755; 0.845; 0.552). De derde hypothese is dus bevestigd voor de 'LDD naar N-VA- kiezers'.

De 'Open VLD naar N-VA- kiezers' blijken ook sterk aangesproken geweest te zijn door de ideologie van hun nieuwe partij. Drie van de vier variabelen zijn significant. De associatiematen liggen iets lager maar toch kunnen we nog spreken van een behoorlijk sterk verband (in de Cramer's V- kolom: 0.283; 0.507; 0.648; 0.356).

Tot slot waarnemen we dat de nieuwe kiezers afkomstig uit de VB het minst overschakelden om ideologische redenen. Slechts twee van de vier variabelen berusten op een significant verband. Ook de Cramer's V- waarden (laatste kolom in de tabel) wijzen op een zwakker verband. Voor de 'VB naar N-VA- kiezers' moeten we de derde hypothesen dus verwerpen.

VI. CONCLUSIE

6.1 Overzicht conclusie uit hypothesen

Tabel 12: Overzicht hypothesen en evaluatie

Nummer	Hypothese	Bevestigd?
H1	Kiezers die oorspronkelijk stemden voor 'Partij X', besloten in de regionale verkiezingen van 2009 omwille van strategische redenen op N-VA te stemmen.	
	<i>LDD</i>	+
	<i>Open VLD</i>	- / +
	<i>Vlaams Belang</i>	-
H2	De persoon 'Bart De Wever' was de reden dat kiezers afstand namen van 'Partij X' en hun stem uitbrachten voor N-VA.	
	<i>LDD</i>	+
	<i>Open VLD</i>	+
	<i>Vlaams Belang</i>	+
H3	Op basis van de ideologie van N-VA en als eigenaar van het thema 'staats hervorming', besloten oorspronkelijke kiezers van 'Partij X' de overstap naar N-VA te maken.	
	<i>LDD</i>	+
	<i>Open VLD</i>	+
	<i>Vlaams Belang</i>	-

Bron: Eigen samenstelling

Het doel van dit wetenschappelijk onderzoek was om een antwoord te bieden op de vraag hoe de historische winst van N-VA in de regionale verkiezingen van 2009 verklaard kon worden. Om dit te achterhalen is getracht het antwoord vorm te geven aan de hand van drie mogelijke opties die de kiezers beïnvloed konden hebben bij het wisselen van hun stem.

De studie vertrok van de hoofdgedachten dat kiezers besloten de overstap te maken naar N-VA omwille van ① strategische redenen, ② de persoon Bart De Wever of omwille van de ③ ideologische basis van de partij.

In dit hoofdstuk worden conclusies verbonden aan de uitkomsten van dit onderzoek. In drie delen wordt stilgestaan bij de drie grote hypothesen die de basis vormden van deze masterproef. Per deel worden er conclusies getrokken uit de evaluatie van de hypothesen en wordt weergegeven hoe deze resultaten geïnterpreteerd dienen te worden.

6.2 Strategisch stemmen

Algemeen wordt aangenomen dat 'sincere voting' de normale gang van zaken is in het Belgische, en meer bepaalde Vlaamse electorale systeem.

Kiezers stemmen simpelweg op hun voorkeurskandidaten of partij.

Het gaat hier telkens om de groep 'vaste Partij X'- kiezer. We kunnen de kiezers van LDD, Open VLD en VB die besloten trouw te blijven aan hun partij beschouwen als 'sincere voters' in dit onderzoek. Zij zagen geen redenen om de overstap te maken naar N-VA en bleven in 2009 stemmen voor hun 'oude' partij, respectievelijk Lijst Dedecker, Open VLD en Vlaams Belang.

Daarnaast kunnen kiezers ook strategisch stemmen als ze rationeel beslissen een stem uit te brengen voor een partij of kandidaat, verschillend van hun meest geprefereerde keuze. Zoals in de literatuurstudie aangetoond, kunnen we hier een onderscheid maken tussen 'seat maximizing' en 'policy maximizing'.

Resultaten tonen aan dat dit zeker het geval is voor de nieuwe kiezers van N-VA afkomstig uit LDD. Opvallend is wel dat ze niet zo zeer stemden op basis van de 'seat maximizing'- these maar omwille van het 'policy maximizing'- idee.

Dit kunnen we als volgt interpreteren. Vóór de verkiezingen bleek uit peilingen dat LDD mogelijk één van de winnaars van de verkiezingen kon worden.

Dit veranderde echter helemaal tijdens de campagne. Opinies en analyses verschenen waaruit bleek dat LDD steeds verder ging wegzakken en er van de oorspronkelijke winst niets meer over schoot. De bestaande literatuur stelt dat de kans op strategisch stemmen toeneemt wanneer je als kiezer meer kennis hebt over de 'ranking' van de verschillende partijen. Dit is, in onze ogen, exact wat er gebeurde met heel wat kiezers van LDD. Om die reden pasten ze de '*threshold insurance policy*' toe. Ze kozen voor N-VA, als kleine coalitiepartner in plaats van hun voorkeurspartij, LDD, om de mogelijkheid te versterken dat deze de kiesdrempel kan halen en dat zo de gewenste coalitie kon winnen.

Daarnaast wijst dit ook op '*coalition targeted Duvergerian voting*'.

Dit type doet zich voor wanneer kiezers waarnemen dat hun favoriete partij waarschijnlijk niet zal kunnen deelnemen aan de coalitie, zoals bleek uit de peilingen tijdens de campagne. Dit wijst dan automatisch ook in de richting van de derde variant '*balancing strategy*' waarbij kiezers een andere partij selecteren dan hun favoriete partij met het oog op het verschuiven van het coalitiebeleid in de richting van hun eigen geprefereerde posities.

Omdat de kans klein werd geacht dat LDD een rol van betekenis zou spelen tijdens onderhandelingen voor de vorming van de regering, werd er voor de N-VA gekozen om voor Vlaanderen een beleid te kunnen creëren waar de vroegere 'LDD- kiezers' zich in konden terug vinden.

Ook oude 'Open VLD- kiezers' hebben tot op zekere hoogte omwille van strategische redenen hun stem voor de N-VA uitgebracht.

Hierbij denken we dat voornamelijk te maken heeft met de *threshold insurance policy*' en een '*balancing strategy*'. Vermits Open VLD één van de drie grote traditionele partijen is, moeten hun kiezers normaal niet vrezen voor een situatie waarbij Open VLD niet zal kunnen deelnemen aan een coalitie (hoewel dit natuurlijk altijd afhankelijk is van de verkiezingsuitslag).

We gaan er vanuit dat de nieuwe N-VA- kiezers uit Open VLD in hoofdzaak met hun stem de bedoeling hadden om N-VA de kiesdrempel te kunnen laten halen. Verder kon dan een coalitiebeleid gevormd worden dat stoelt op onder andere twee partijen met opvattingen en ideeën die zich aan de (centrum) rechtse kant van het politieke spectrum bevinden.

De idee van 'voter extremity' tot slot, lijkt ons van toepassing op het Vlaams Belang. Er wordt gesteld dat de stemkeuze van extreme kiezers minder gevoelig is voor coalitieoverwegingen. Voor de nieuwe N-VA- kiezers uit Vlaams Belang lijkt het dat ze voornamelijk wisselden op basis van één van de volgende twee mogelijke motieven.

6.3 Persoon Bart De Wever

Heel wat onderzoeken wijzen op een sterke personalisering van de politiek. Het belang van personen die de standpunten van hun partij weergeven wordt alsmaar belangrijker in de hedendaagse politiek. Dit eerste type van gepersonaliseerde politiek lijkt ons stilaan de norm te zijn, zeker in verkiezingsperiodes.

Daarnaast kan dit ook nog verder gaan, wanneer de nadruk steeds meer komt te liggen op individuele kenmerken en het privéleven van de politicus. Dit gebeurt minder in de traditionele nieuwsberichtgeving, maar eerder in allerlei weekbladen, talkshows, en spelprogramma's.

Voor België, en meer bepaald Vlaanderen, is onderzoek naar de rol van individuele politici bij het beïnvloeden van politieke uitkomsten nog maar weinig onderzocht.

Na de regionale verkiezingen in 2009 wezen heel wat journalisten en politici op de kracht van de persoon Bart De Wever.

De resultaten tonen aan dat dit voor de kiezers die de overstap naar N-VA maakten een belangrijke aantrekkingsfactor was. Het veel genoemde 'Bart De Wever- effect' heeft daadwerkelijk zijn impact op Vlaamse kiezers.

Zo komt dit voor LDD, Open VLD en Vlaams Belang naar voren als krachtige verklaring voor het wisselen van partij.

Eenzijds zal dit te danken zijn aan de succesvolle doortocht in 'De Slimste Mens' hoewel we in het achterhoofd moeten houden dat dit programma afgelopen was enkele maanden voor de verkiezingscampagne van 2009 van start ging.

Het gaat er dan om dat uit dit programma Bart De Wever naar voren kwam als een leuke en humoristische kandidaat en dit ook op die manier in de hoofden van kiezers gevormd werd.

Verder heeft dit ook te maken met de charismatische autoriteit van de partijleider van N-VA. Heel wat mensen evalueren Bart De Wever positief en achten hem verstandig, beleefd, eerlijk en correct.

Zoals de theorie aantoonde, is de sympathie die kan ontstaan op basis van deze persoonlijke kenmerken van een kandidaat van groot belang bij het uitbrengen van een stem.

Samenvattend stellen we dan ook als antwoord dat het succes van Bart De Wever een combinatie is van de twee varianten binnen de personaliseringstheorie. Hij is hét uithangbord van de partij in de media en bij politieke debatten en vele associëren N-VA dan ook meteen met Bart De Wever. Verder is zijn charismatisch karakter cruciaal wanneer hij te gast is in bepaalde programma's. De combinatie van deze twee maakt dat de persoon Bart De Wever, momenteel, een succesformule is voor N-VA.

6.4 Ideologie

Als derde factor werd ook de ideologie van de partij vooropgesteld als mogelijk motief om de N-VA te verkiezen boven de oude partij.

Eenzijds moeten we wijzen op het belang van eigen issues voor een bepaalde partij bij verkiezingen. Via publieke agenda- setting bepaalt dit mee welke thema's er leven in de samenleving en welke strategie een partij best kan uitvoeren. In het verlengde hiervan ligt de 'issue- ownership'- theorie die we kunnen definiëren als de herhaalde 'saliency' van een bepaald 'issue' gedurende een langere periode.

We gaan er vanuit dat door de jarenlange politieke discussies omtrent B-H-V er heel wat burgers gefrustreerd achter bleven. Op die manier steeg de 'saliency' van het idee van een staatshervorming. Hoewel het in 2009 ging om regionale verkiezingen, zat dit echter verankerd in de gedachten van enkele kiezers.

Omdat we N-VA beschouwen als eigenaar van de thema's omtrent Vlaams nationalisme en staatshervorming, leek dit voor heel wat mensen een goede oplossing (*noot*: dit kan zeker een rol spelen bij de verkiezingen in juni 2010)

Uit het onderzoek blijkt dat de nieuwe 'N-VA- kiezers' uit de drie partijen N-VA daadwerkelijk beschouwen als eigenaar van het thema 'staatshervorming'.

Verder kunnen we concluderen dat de opvattingen van de nieuwe kiezers telkens in de ideologische lijn liggen van het partijprogramma van N-VA.

Zo willen de respondenten de bevoegdheden grotendeels overhevelen naar de gemeenschappen en gewesten en staan ze achter de ideeën van N-VA.

Ondanks onderzoek aantoonde dat de 'staatshervorming' niet het belangrijkste thema was bij de kiezers in de regionale verkiezingen van 2009, is dit voor de wisselende kiezers wel het geval. We kunnen er dus vanuit gaan dat de instroom vanuit andere partijen in N-VA gestimuleerd werd door de issues en basiswaarden van de partij.

Ter afsluiting kunnen we uit de resultaten afleiden dat de ideologische component van belang is geweest voor kiezers afkomstig uit LDD en Open VLD. Ze voelden zich aangetrokken door de Vlaams nationalistische inhoud van de partij en wilden hiermee ook een signaal uitzenden als reactie op de stilstand van de communautaire discussies en debatten. De nieuwe kiezers uit Vlaams Belang werden niet overhaald door het partijprogramma en de ideeën van N-VA.

6.5 Antwoord

Tot slot kunnen we nu eindconclusies formuleren die antwoord geven op de algemene onderzoeksvraag.

Het blijkt dat N-VA haar instroom grotendeels te danken heeft aan veranderingen aan de rechterkant van het Vlaamse politieke spectrum.

Het electorale succes van de N-VA in de regionale verkiezingen van 2009 kan dus voornamelijk verklaard worden door instroom van kiezers uit Lijst Dedecker, Open VLD en het Vlaams Belang. Belangrijk is echter te achterhalen wat de motieven waren voor deze kiezers die de overstap maakten.

Op basis van het onderzoek kan gesteld worden dat kiezers afkomstig uit Lijst Dedecker overstapten omwille van strategische redenen. Ze stapten af van hun meest geprefereerde keuze omdat op die manier N-VA meer kans maakte om het beleid te kunnen beïnvloeden of zelfs om mee te regeren.

Daarnaast was voor deze groep de rol van Bart De Wever zeer groot. Voor velen betekenden dit een positieve stimulans om voor N-VA te stemmen.

Het 'Bart De Wever- effect' kan in deze masterproef bevestigd worden.

Verder kunnen we ook stellen dat LDD- kiezers om ideologische redenen veranderden van partij. Heel wat kiezers herkenden zich in de thema's die N-VA belangrijk vond en die dan ook deel uitmaakten van het verkiezingsprogramma in 2009.

De kiezers afkomstig uit Open VLD verkozen N-VA omwille van Bart De Wever, het kopstuk van de partij. Ook hier was dit een belangrijke 'push- factor' om over te stappen naar N-VA. Daarnaast wisselden ook heel wat oude Open VLD- kiezers omwille van de ideologie van N-VA. Zo vonden velen dat bevoegdheden op het niveau van de gemeenschappen en gewesten moesten worden behandeld. Bovendien stelden heel wat kiezers dat een staatshervorming zeer belangrijk was bij hun stemkeuze. Tot slot blijkt dat nieuwe kiezers uit het Vlaams Belang enkel aangetrokken werden door Bart De Wever. Kandidaten zijn en worden alsmaar belangrijker in de huidige politieke arena en voor hen was dit dan ook dé oorzaak om op N-VA te stemmen. De twee andere pistes waren voor deze kiezers veel minder belangrijk.

VII. DISCUSSIE

Na het bespreken van de resultaten en het formuleren van een antwoord op de onderzoeksvraag wordt in dit hoofdstuk een kritische bespreking van deze studie gegeven. Eerst en vooral bespreken we de aanvaardbaarheid van de methodologie en de resultaten. Daarnaast wordt er ook getracht aanbevelingen te geven voor verder onderzoek om de gestelde beperkingen te kunnen beperken in de toekomst.

7.1 Aanvaardbaarheid resultaten

Allereerst kan er gesteld worden dat de drie hypothesen beperkt zijn in het meten van de motieven bij het wisselen van partij. Hoewel dit theoretisch goed voorgesteld kan worden, is de vraag of dit niet altijd een samenspel is van deze maar ook een hele hoop andere factoren. Zo weten we bijvoorbeeld niet wat de media belicht hebben in de maanden, weken en dagen voor, en deel uitmakende van, de drie verschillende golven waarin respondenten bevroegd werden. We houden hier bijvoorbeeld ook geen rekening met het op een bepaalde manier framen van berichten over N-VA en Bart De Wever en op die manier een bepaalde tendens bij de kiezers teweegbrengen. Dit onderzoek steunt op enkele theoretische concepten en aannames, die uiteraard ook onzekerheden met zich mee brengen. Dit wordt mede versterkt omdat de praktijk geregeld afwijkt van de theorie.

Een tweede belemmering die we kunnen aanhalen is de lage n- waarde die naar voren komt in de analyses. Omdat het gaat om een case study, de N-VA, wordt er niet zo'n grote groep kiezers geanalyseerd. Hiermee willen we zeker niet stellen dat een onderzoek met een grote(re) 'n' automatisch een beter onderzoek is. Maar de respondenten die van partij wisselen zijn niet zo talrijk. Deze lage n-waarden brengen met zich mee dat de statistische significantie niet zo hoog ligt of dat deze, voor bepaalde variabelen, nauwelijks bereikt wordt. Zo zijn er bijvoorbeeld slechts twaalf kiezers, afkomstig uit LDD, die wisselden en voor N-VA stemden. Vermits dit aantal behoorlijk klein is, brengt dit met zich mee dat deze verbanden niet erg robuust zijn. Dit moet in het achterhoofd gehouden worden bij de interpretatie van de resultaten.

Desondanks zijn ze wel interpreteerbaar en generaliseerbaar omwille van de representatieve steekproef uit het rijksregister. Met hogere n- waarden zouden de resultaten misschien (nog) krachtiger bloot gelegd kunnen worden.

Tot slot willen we ook wijzen op de manier waarop de data verzameld werden bij de verschillende respondenten. Deze werden, zoals reeds eerder gesteld, niet door de auteur van deze thesis bij elkaar gezocht maar maken deel uit van een databestand van PARTIREP. Zoals in de methodologie verklaard werd, werden interviews op drie momenten afgenomen wat een mooie spreiding van houdingen van kiezers met zich mee brengt. We zijn zeker overtuigd van de rijke bron aan informatie die deze survey bekomen heeft, wat één van de redenen is waarom deze gebruikt werd in deze masterproef.

Anderzijds kunnen we wijzen op drie mogelijke pijnpunten die deze techniek met zich mee brengt. Ten eerste moet er rekening gehouden worden met 'acquiescence'. Dit begrip heeft betrekking op de neiging van sommige mensen om het systematisch eens of oneens te zijn met bepaalde vragen of items.

Ten tweede is het steeds mogelijk dat mensen op bepaalde vragen antwoorden wat zij percipiëren als zijnde sociaal wenselijke antwoorden op zulke vragen.

Ten derde wordt er ook gewezen op een 'betekenisprobleem'. Zo kan het zijn dat de interviewer en respondent verschillende betekenissen geven aan bepaalde gebruikte concepten (Bryman, 2004). Dit kan dus ook nooit helemaal achterhaald en gecontroleerd worden hoewel er wel enkele mogelijkheden zijn om, als interviewer, deze drie 'valkuilen' te minimaliseren.

Daarnaast staan we even stil bij de valse (directe) link tussen opinie en stemgedrag. Heel wat mensen stellen een bepaalde mening maar gedragen zich in realiteit compleet anders. We moeten dus een zekere voorzichtigheid aan de dag leggen bij het interpreteren van antwoorden van respondenten vermits we geen zekerheid hebben dat dit hun effectieve stemkeuze of houding tegenover bepaalde stellingen was.

7.2 Verder onderzoek

Tot besluit kunnen enkele aanbevelingen gegeven worden voor verder onderzoek op basis van de bevindingen en beperkingen die in dit onderzoek besproken zijn. Eerst en vooral zou het interessant zijn om een inhoudsanalyse te doen van kranten en televisie omtrent het mogelijk framen van berichten in de richting van N-VA. Een 'gunstig gezinde N-VA- media' kan sterk bijgedragen hebben aan het agenda- settingproces. Deze klassieke 'agenda- setting'- theorie gaat er vanuit dat de hoeveelheid media- aandacht voor een bepaald issue de perceptie ervan bepaalt in de publieke opinie en daarbij dan ook andere items negeert . Op die manier zou er kunnen afgewogen worden hoe sterk de media hebben bijgedragen aan het (mogelijk) benadrukken van de ideologie van N-VA of het focussen op Bart De Wever voor en tijdens de campagne.

Daarnaast zou het zeker interessant zijn om voor de federale verkiezingen van juni 2010 een soortgelijke analyse uit te voeren. Uit het onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat 82.6 percent van de kiezers die in 2009 op N-VA gestemd hebben in het verleden een andere partij verkozen. (Voorlopig) bestaat N-VA dus uit een deel vaste aanhangers maar ook een hele hoop volatiele kiezers die misschien jarenlang op een andere partij stemden of steeds van partij naar partij 'zweefden'.

In een vervolgonderzoek kan dan achterhaald worden welke factoren (uit deze studie) versterkt worden of eventueel afzwakken. We denken hier bijvoorbeeld aan een versterkende rol voor Bart De Wever of een doorslaggevende impact van de ideologie van N-VA, zeker nu de communautaire discussie hoog op de politieke agenda staat. Natuurlijk kan ook blijken dat er nog andere redenen aangehaald kunnen worden, die totaal verschillend zijn van de drie hoofdmotieven die in deze masterproef besproken werden.

BIBLIOGRAFIE

- Abramson, P.R., Aldrich, J. H., Blais, A., Diamond, M., Diskin, A., Indridason, I. H., Lee, D. J. & Levine, R., (2009), Comparing Strategic Voting Under FPTP and PR, *Comparative Political Studies*, 43: 1, pags. 61 – 90.
- Alvarez, R. M. & Nagler, J., (1997), *A New Approach for Modeling Strategic Voting in Multiparty Systems*, Paper prepared for presentation at the Annual Meeting of the Midwest Political Science Association.
- Bargsted, M., A. & Kedar, O, (2007), *Voting for Coalitions: Strategic Voting under Proportional Representation*, Paper presented at the annual meeting of the Midwest Political Science Association, Chicago, April 12-15, 2007.
- Bargsted, M., A. & Kedar, O., (2009), Coalition- Targeted Duvergerian Voting: How Expectations Affect Voter Choice under Proportional Representation, *American Journal of Political Science*, 53: 2, pags. 307 – 323.
- Brants, K. & Neijens, P., (2001), The Infotainment of Politics, *Political Communication*, 15: 2, pags. 149 – 164.
- Bryman, A., (2004), *Social Research Methods*, New York: Oxford University Press.
- Budge, I., Hofferbert, R. I. & Klingemann, H. D., (1994), *Parties, Policies and Democracy*, Boulder: Westview Press
- Burnham, P., Gillard, K.G. Grant, W. & Layton- Henry, Z., (2008), (Eds.), *Research Method in Politics*, Verenigd Koninkrijk: Palgrave Macmillan.
- Carpara G. V. & Zimbardo, P. G., (2004), Personalizing Politics: A Congruency Model of Political Preference, *American Psychologist*, 59: 7, pags. 581 – 594.
- Dandoy, R., (2008), Ethno- regionalist Parties in Europe: a typology, ECPR Graduate Conference, Barcelona, 25 – 27 July 2008, Panel n° 251, Ethno- regionalist Parties in Western Europe.
- Deschouwer, K., Delwit, P., Hooghe, M. & Walgrave, S., (2010), (Eds.), *De stemmen van het volk. Een analyse van het kiesgedrag in Vlaanderen en Wallonië op 10 Juni 2009*, Brussel: VUB Press.
- De Landtsheer, C., (2004), De Politicus in het medialandschap, in De Landtsheer, C., (Ed), *Politiek Impressiemanagement in Vlaanderen en Nederland*, pags. 17-24, Leuven: Acco.
- De Ruyck, J., (2009), *Bart De Wever heeft alles aan zichzelf te danken*, Het Nieuwsblad, 09 Juni 2009.
- De Standaard, (2009a), *LDD verliest kamerlid na heisa*, geraadpleegd op 04 Mei 2010, op http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20090420_067&word=LDD+verliest+kamerlid+na+heisa.

- De Standaard, (2009b), *Dirk Vijnck van LDD naar Open VLD*, geraadpleegd op 04 Mei 2010, op <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=QM298I2M&word=van+LDD+naar+Open+Vld>.
- De Standaard, (2009c), *Overloper LDD keert terug*, geraadpleegd op 04 Mei 2010, op http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20090504_055&word=Overloper+LDD+keert.
- De Standaard, (2010), *Welke partij staat er het beste voor in de race naar 13 Juni?*, geraadpleegd op 11 Mei 2010, op http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20100507_019&word=Welke+partij+staat+er+het+beste+voor.
- De Standaard & VRT, (2010), *VRT-peiling geeft N-VA ruim kwart van de stemmen*, geraadpleegd op 4 Juni 2010, op <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/verkiezingen2010/peiling/100604PeilingAlgemeen>.
- De Tijd, (2009), *N-VA won veel kiezers tijdens de campagne*, geraadpleegd op 05 Mei 2010, op http://www.tijd.be/nieuws/binnenland/N-VA_won_veel_kiezers_tijdens_campagne.8241707-438.art?c=1.
- De Winter, L., (1998), *The Volksunie and the dilemma between policy success and electoral survival in Flanders*, in De Winter, L. & Türsan, H., (Eds.), *Regionalist Parties in Western Europe*, pags. 28 – 50, Londen: Routledge.
- De Winter, L. & Türsan, H., (Eds.), (1998), *Regionalist Parties in Western Europe*. Londen: Routledge.
- Downs, A., (1957), *An Economic Theory of Democracy*, New York: Harper & Row.
- Dylla, D. W., (2009), *How to Attract Voter Attention? The Emergence of the Political Agenda and the Issue Management Model*, working paper.
- Gallagher M., Laver, M. & Mair, P., (2006), *Representative Government in Modern Europe*, New York: McGraw-Hill.
- Glynn, C.J., Herbst, S., O'Keefe, G.J., Shapiro, R.Y. en Lindeman, M., (2004), *Public opinion. Second edition*, Boulder, CO: Westview Press.
- Graber, D. A., (2000), *Influencing Electoral Outcomes*, in Graber, D. A. (Ed), *Media Power in Politics*, pags. 150-151, Washington: CQ Press.
- Hart, R.P., (1999), *Seducing America: How Television Charms the Modern Voter*, Londen: SAGE Publications, 209 pags.

- Hayes, D., (2009), Has Television Personalized Voting Behavior?, *Political Behavior*, 31, pags. 231 – 260.
- Hobolt, S.B. & Karp, J.A., (2010), Voters and coalition governments, *Electoral Studies*, 15, pags. 1 – 9.
- Holian, D. B., (2004), He's Stealing My Issues! Clinton's Crime Rhetoric and the Dynamics of Issue Ownership, *Political Behavior*, 26: 2, pags. 95 – 124.
- Hollander, B. A., (2005), Late- Night Learning: Do Entertainment Programs Increase Political Campaign Knowledge for Young Viewers?, *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 49: 4, pags. 402 – 415.
- Hooghe, M., Noppe, J. & Maddens, B., (2003), The Effect of Electoral Reform on the Belgian Election Results of 18 May 2003, *Representation. Journal of Representative Democracy*, 39: 4, pags. 270-276.
- Hooghe, M., Maddens, B. & Noppe, J., (2006), Why Parties Adapt? Electoral reform, party finance and party strategy in Belgium, *Electoral Studies*, 25, pags. 351 – 368.
- Karvonen, L., (2007), The personalization of politics, What does research tell us so far, and what further research is in order?, Paper prepared for th 4th ECPR Conference.
- Knack, (2010a), *N-VA heeft gigantisch kiespotentieel*, geraadpleegd op 11 Mei 2010 , op <http://knack.rnews.be/nl/actualiteit/nieuws/belgie/n-va-heeft-gigantisch-potentieel/article-1194676529558.htm>.
- Knack, (2010b), *N-VA grootste Vlaamse partij in peiling L' Avenir*, geraadpleegd op 11 Mei 2010, op <http://knack.rnews.be/nl/actualiteit/nieuws/belgie/n-va-grootste-vlaamse-partij-in-peiling-vers-l-avenir/article-1194727037961.htm#>.
- Lilleker, D.G. & Lees- Marshment, J., (2005), Conclusion: towards a comparative model of party marketing, in Lilleker, D.G. & Lees- Marshment, J., (Eds.), *Policial marketing in comparative perspective*, pags. 205 – 228, Manchester: Manchester University Press.
- Maddens, B., (2009a), *Vlamingen vragen niet langer een staatshervorming*, De Morgen, 27 April 2009.
- Maddens, B., (2009b), *Omfloerst seperatisme? Van de vijf resoluties tot de Maddens- strategie*, Kapellen: Uitgeverij Pelckmans.
- Mazzoleni, G., (2000), A Return to Civic and Political Engagement Prompted by Personalized Political Leadership?, *Political Communication*, 17, pags. 325-328.

- McAllister, I., (2007), *The Personalization of Politics*, in Russell, J. D. & Klingemann, H-D., (Eds.), *The Oxford Handbook of Political Behaviour*, pags. 571- 588, Oxford University Press, Oxford.
- Müller- Rommel, F., (1998), *Ethnoregionalist parties in Western Europe: theoretical considerations and framework of analysis*, in De Winter, L. & Türsan, H., (Eds), *Regionalist Parties in Western Europe*, pags. 17 – 27, Londen: Routledge.
- Myatt, D. P., (2007), *On the Theory of Strategic Voting*, *Review of Economic Studies*, 74, pags. 255 – 281.
- Noppe, J., Wauters, B. & Fiers, S., (2004), *Ingrijpende hervorming of storm in een glas water?*, *Samenleving en Politiek*, 11: 3, pags. 4-13.
- N-VA, (2004), *Valentijnskartel voor de regionale verkiezingen van Juni 2004*, geraadpleegd op 10 Mei 2010, op http://www.n-va.be/programma/standpunten/Persberichten_detail.asp?ID=1723.
- N-VA, (n.d.), *Beginselverklaring, Manifest & Partijstandpunten*, geraadpleegd op 10 Mei 2010, op www.n-va.be.
- N-VA, (2009), *Verkiezingsprogramma 7 Juni 2009*, geraadpleegd op 30 Mei 2010, op www.n-va.be.
- Partirep, (2007a), *Interuniversity attraction pole – participation & representation*, geraadpleegd op 24 Mei 2010, op www.partirep.eu.
- Partirep, (2007b), *The Belgian Voter Survey*, geraadpleegd op 24 Mei 2010, op <http://www.partirep.eu/index.php?page=project&page2=survey&id=1>.
- Pauli, W., (2009), *Wordt Bart De Wever de nieuwe Hugo Schiltz?*, *De Morgen*, 11 Juni 2009.
- Petrocik, J.R., (1996), *Issue Ownership in Presidential Elections, with a 1980 Case Study*, *American Journal of Political Science*, 40, pags. 825 – 850.
- Pilet, J-B. & Van Haute, E., (2008), *The Federal Elections in Belgium, June 2007*, *Electoral Studies*, 27, pags. 547 – 577.
- Plasser, F., Scheucher, C. & Senft, C., (1999), *Is There a European Style of Political Marketing?*, in Newman, B. I., (Ed.), *Handbook of Political Marketing*, pags. 89 – 112, Sage Publications: Thousand Oaks.
- Pogorelis, R., Maddens, B., Swenden, W. & Fabre, E., (2005), *Issue Saliency in Regional and National Party Manifestos in the UK*, *West European Politics*, 28: 5, pags. 992 – 1014.

- Portaal Belgium.be, (n.d.), *Federale Verkiezingen 2007*, geraadpleegd op 10 Mei 2010, op http://elections2007.belgium.be/nl/cha/results/results_graph_etop.html.
- Rohtus, D., (2010), *Is the Renaissance of the Flemish Nationalism Due to the Charismatic Authority of N-VA Chairman Bart De Wever?*, ASEN Conference 'Nation and Charisma', Londen 13 – 15 April 2010.
- Rosema, M., (2004), *Strategic and semi- strategic voting under different electoral systems*, Paper to be presented at the Annual Meeting of the Dutch Political Science Organisation (Politicologenetmaal), Antwerpen, Belgium, 27 – 28 May 2004, Workshop 13: Electoral system reform.
- Swanson, D. L. & Mancini, P., (1996), *Patterns of Modern Electoral Campaigning and Their Consequences*, in Swanson, D. L. & Mancini, P. (Eds), *Politics, Media and Modern Democracy*, pags. 247-267, Londen: Praeger Series in Political Communication.
- Terzake 09, *Hoe kijkt men naar politieke kopstukken?*, geraadpleegd op 28 Mei 2010, op terzake09.canvas.be/wp-content/uploads/2009/05/imagobartdeweever.pdf
- Van Aelst, P., (2002/4), *Politici online: naar een verdere personalisering van de politiek?*, Universiteit Antwerpen.
- Van Dijk, J., A. G. M., (1997), *Nieuwe Media en Politiek*, Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Van Der Brug, W., (2004), *Issue Ownership and Party Choice*, *Electoral Studies*, 23, pags. 209 – 233.
- Van Haute, E. & Pilet, J-B., (2006), *Regionalist Parties in Belgium (VU, RW, FDF): Victims of Their Own Success?*, *Regional and Federal Studies*, 16: 3, pags. 297 – 313.
- Van Zoonen, L., (1998), *A day a the zoo: political communication, pigs and popular culture*, *Media Culture Society*, 20, pags. 183 – 200.
- *Verkiezingen 2009 (2009)*, *Verkiezingen 7 Juni 2009*, geraadpleegd op 10 Mei 2010, op <http://verkiezingen2009.belgium.be/nl/>.
- Walgrave, S. & De Swert, K., (2002), *Making of the (issues of) the Vlaams Blok*, Draft for publication in *Political Communication* Oktober 2002.
- Walgrave, S. & De Swert, K., (2007), *Where Does Issue Ownership Come From? From the Party or from the Media? Issue- party identifications in Belgium, 1991 – 2005*, *The Harvard International Journal of Press/Politics*, 12: 1, pags. 37 – 67.

- Walgrave, S. & Van Aelst, P., (2001). The usual suspects: de media beschuldigd. Kerstessay in De Standaard, 26 december 2001-29 december 2001, geraadpleegd op 29 Mei 2010, op <http://www.standaard.be/archief/reeksen/index.aspx?dossierid=478>.
- Walgrave, S., Lefevere, J. & Nuytemans, M., (2009), Issue Ownership Stability and Change: How Political Parties Claim and Maintain Issues Through Media Appearances, *Political Communication*, 26: 2, pags. 153 – 172.
- Winckelmans, W. & De Lobel, P., (2010), *Groeischeuten en groeipijnen teisteren N-VA*, De Standaard, 07 Januari 2010.
- Witte, E., (2002), *Media en Politiek: Een Inleiding tot de Literatuur*, Brussel: VUB Press Brussel.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Oorspronkelijke vragen afkomstig uit de TNS Media-vragenlijst (selectie voor deze masterproef)

1) Golf 1

- Vraag 24

Tijdens de vorige verkiezingen van zondag 10 juni 2007 kon u stemmen voor het federaal parlement. Op welke partij heeft u toen gestemd voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers? (ENQ. LEES ALLE ANTWOORDMOGELIJKHEDEN VOOR - 1 ENKEL ANTWOORD MOGELIJK)

1: CD&V – N-VA

2: Groen!

4: SP.A – Spirit

6: Vlaams Belang

7: Open VLD

8: Lijst Dedecker

9: PvdA

98: Andere partij (ENQ. SPECIFIEER)

10: Stemde blanco

11: Stemde ongeldig

12: Ging niet stemmen

13: Weigert te antwoorden (ENQ. NIET VOORLEZEN)

99: MISSING

- Vraag 36

Er is momenteel discussie over de juiste verdeling van bevoegdheden tussen de regionale en nationale beleidsniveaus. Sommigen zijn van mening dat de gemeenschappen en gewesten meer bevoegdheden zouden moeten krijgen, anderen denken dat de federale staat meer bevoegdheden zou moeten krijgen. Waar zou u uw eigen opvattingen plaatsen op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat de gemeenschappen en gewesten alle bevoegdheden zouden moeten krijgen en 10 betekent dat alle bevoegdheden voorbehouden blijven voor

de federale staat? Met score 5 geeft u aan dat de situatie voor u goed is zoals ze is.(ENQ. 1 ENKEL ANTWOORD MOGELIJK) (ENQ. TOON TOONKAART C)

0: Alle bevoegdheden voor gemeenschappen en gewesten

1:

2:

3:

4:

5: Het is goed zoals het is

6:

7:

8:

9:

10: Alle bevoegdheden voor de federale staat

99: MISSING

2) Golf 2

▪ Vraag 8

De verkiezingscampagne trekt zich op gang. Wat is uw persoonlijke inschatting van het lot dat de verschillende partijen te wachten staat bij de verkiezingen voor het Vlaams Parlement?

Kan u voor elke partij aangeven of ze volgens u in vergelijking met de uitslag van de FEDERALE VERKIEZINGEN IN 2007 vooruit of achteruit zullen gaan?

“CD&V”

“Groen!”

“Lijst Dedecker”

“N-VA”

“Open VLD”

“SP.A”

“Vlaams Belang”

In welke mate denkt u dat *PARTIJ zal evolueren t.o.v. de verkiezingsuitslag van 2007? (ENQ. LEES ALLE ANTWOORDMOGELIJKHEDEN VOOR - 1 ENKEL ANTWOORD MOGELIJK)

- 1: Sterk achteruit
- 2: Licht achteruit
- 3: Noch achteruit, noch vooruit
- 4: Licht vooruit
- 5: Sterk vooruit
- 6: MISSING

▪ Vraag 9

In België moet een partij per provincie minimaal 5 % van de stemmen halen om verkozenen te halen. Voor sommige partijen is het niet zeker of ze die kiesdrempel van 5 % wel zullen halen. Kan u voor volgende partijen aangeven of u denkt dat zij de kiesdrempel waarschijnlijk wel of waarschijnlijk niet zullen halen?

"Groen!"

"Lijst Dedecker"

"N-VA"

"SLP"

Wanneer u denkt aan *ITEM, denkt u dan dat die partij de kiesdrempel zal halen?

(ENQ. LEES ALLE ANTWOORDMOGELIJKHEDEN VOOR - 1 ENKEL ANTWOORD MOGELIJK)

- 4: Haalt de kiesdrempel zeker wel
- 3: Haalt de kiesdrempel waarschijnlijk wel
- 2: Haalt de kiesdrempel waarschijnlijk niet
- 1: Haalt de kiesdrempel zeker niet
- 5: MISSING

▪ Vraag 10

Wat vindt u van de ideeën van de Vlaamse partijen? Geef voor elke partij een score van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat u helemaal niet akkoord gaat met de ideeën van die partij en 10 betekent dat u er helemaal akkoord mee gaat.

"CD&V"

"Groen!"

"N-VA"

"SP.A"

"SLP"

"Vlaams Belang"

"Open VLD"

"Lijst Dedecker"

"PvdA"

In welke mate gaat u akkoord met de ideeën van *PARTIJ?

(ENQ. 1 ENKEL ANTWOORD MOGELIJK)

0: Helemaal niet akkoord

1:

2:

3:

4:

5:

6:

7:

8:

9:

10: Helemaal akkoord

99: MISSING

▪ Vraag 11

Hoe geschikt vindt u volgende personen om Vlaanderen politiek mee te besturen? Geef voor elke persoon een score van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat u die persoon helemaal niet geschikt vindt en 10 dat u die persoon uitermate geschikt vindt.

"Kris Peeters"

"Dirk Van Mechelen"

"Frank Vandenbroucke"

"Mieke Vogels"

"Filip Dewinter"

"Jean-Marie Dedecker"

"Geert Lambert"

"Bart De Wever"

In welke mate vindt u *POLITICUS geschikt om Vlaanderen politiek mee te besturen?

(ENQ. 1 ENKEL ANTWOORD MOGELIJK)

0: Helemaal niet geschikt

1:

2:

3:

4:

5:

6:

7:

8:

9:

10: Uitermate geschikt

99: MISSING

▪ Vraag 20

Welke van deze thema's zou het belangrijkste zijn bij uw stemkeuze?

(ENQ. LEES ALLE ANTWOORDMOGELIJKHEDEN VOOR - 1 ENKEL ANTWOORD MOGELIJK)

- 1: mobiliteit
- 2: sociale zekerheid
- 3: cultuur
- 4: milieu
- 5: belastingen
- 6: immigratie
- 7: criminaliteit en justitie
- 8: werkloosheid
- 9: staats hervorming**
- 10: de financiële crisis
- 99: MISSING

3) Golf 3

▪ Vraag 6

Op zondag 7 juni moest u stemmen voor de verkiezingen voor het Vlaams Parlement. Op welke partij heeft u gestemd?

(ENQ. LEES ALLE ANTWOORDMOGELIJKHEDEN VOOR - 1 ENKEL ANTWOORD MOGELIJK)

- 1: CD&V
- 2: Groen!
- 3: N-VA
- 4: SP.A
- 5: SLP (voorheen VlaamsProgressieven of Spirit)
- 6: Vlaams Belang
- 7: Open VLD
- 8: Lijst Dedecker
- 9: PvdA
- 98: Andere partij (ENQ. SPECIFIEER)
- 10: Blanco
- 11: Ongeldig
- 12: Niet gaan stemmen

13: Weigert te antwoorden (ENQ. NIET VOORLEZEN)

99: MISSING

▪ Vraag 10

Ik leg u nu verschillende redenen voor die iemand zou kunnen hebben om op een partij te stemmen.

Als u denkt aan uw stemkeuze voor het Vlaams Parlement, kan u dan voor elk van deze redenen aangeven

of ze belangrijk of onbelangrijk waren bij het bepalen van uw stemkeuze?

"De ideologie, de basiswaarden van de partij"

"Het standpunt van de partij tegenover specifieke thema's"

"De partij verdedigt de belangen van de groep waartoe ik behoor."

"De partij komt het best op voor mijn belangen."

"Uit gewoonte; ik heb altijd voor die partij gestemd."

"De partij verdedigt de belangen van mensen uit mijn omgeving."

"Vanwege één of meerdere personen op de lijst"

"In mijn omgeving stemmen de meeste mensen op die partij."

"Persoonlijk contact met kandidaten op de lijst."

"Slechte prestaties van andere partij(en)."

"De goede prestaties van de partij zelf."

"Het imago, de uitstraling van de partij spreekt me aan"

"De communicatie van de partij tijdens de campagne"

"Om mijn ongenoegen te uiten over het politieke systeem"

"Zomaar, omdat ik er een moet kiezen"

"Omdat de partij dan meer kans maakt om mee te regeren"

"Omdat ik wil dat de partij de kiesdrempel haalt"

*ITEM

In welke mate was dit van belang bij het bepalen van uw stemkeuze voor het Vlaams Parlement?

(ENQ. LEES ALLE ANTWOORDMOGELIJKHEDEN VOOR INDIEN NODIG - 1 ENKEL ANTWOORD MOGELIJK)

5: Heel belangrijk

4: Eerder belangrijk

3: Noch belangrijk, noch onbelangrijk

- 2: Eerder onbelangrijk
- 1: Helemaal onbelangrijk
- 6: MISSING

▪ Vraag 25

Mensen denken bij een bepaald thema vaak spontaan aan een bepaalde partij. Bepaalde partijen worden dus spontaan geassocieerd met een bepaald thema. Ik leg u enkele thema's voor. Kan u mij zeggen welke Vlaamse partij het eerst bij u opkomt wanneer u aan dat thema denkt? Dat hoeft niet de partij te zijn wiens standpunt over dat thema u het meest aanspreekt. Indien er geen enkele partij bij u opkomt, dan geeft u dat gewoon aan. Dan gaan we verder met het volgende thema.

"mobiliteit"

"sociale zekerheid"

"cultuur"

"milieu"

"belastingen"

"immigratie"

"criminaliteit en justitie"

"werkloosheid"

"staatshervorming"

"de economische crisis"

Wanneer u denkt aan *ITEM, aan welke Vlaamse partij denkt u dan spontaan?

(ENQ: NIETS SUGGEREREN – 1 ENKEL ANTWOORD MOGELIJK)

- 1: CD&V
- 2: Groen!
- 3: N-VA
- 4: SP.A
- 5: SLP
- 6: Vlaams Belang
- 7: Open VLD
- 8: Lijst Dedecker
- 9: PvdA
- 98: Een andere partij

97: Geen enkele partij

99: MISSING

4) Andere

- W1 d Ideology: dummie die aangeeft in hoeverre de respondent belang hecht aan kandidaten (1) of helemaal geen belang hecht aan kandidaten (0) op een lijst.